

KU LEUVEN

Visie en beleidsplan onderwijs en studenten

2014 - 2017

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt het beleidsplan onderwijs en studenten voor de periode 2014-2017. De visie die eraan ten grondslag ligt, kwam tot stand vanuit een universiteitsbrede reflectie op leren en onderwijs in het hoger onderwijs. We namen in rekening dat jonge mensen naar de universiteit komen om te werken aan hun eigen toekomst, door zich onder meer in een wetenschappelijke discipline te verdiepen. In essentie stelt de visie dat we met ons onderwijs jonge mensen willen aanspreken op dit disciplinaire future self. Als we ons onderwijs zo vorm geven, zijn er gegronde redenen om aan te nemen dat hun studie rijker, diepgaander, meer beklijvend en motiverend zal zijn.

De dialoog binnen en met alle geledingen van onze instelling maakt duidelijk dat de visie appelleert. Opleidingen zien zich een centrale rol opnemen in het verder kritisch doordenken en concretiseren van de visie. Studenten en de academische gemeenschap onderkennen dat zij in interactie het disciplinaire future self kunnen aanspreken en een bijdrage kunnen leveren aan persoonsvorming.

De dialoog ontvouwt zich binnen een context van steeds toenemende maatschappelijke verwachtingen. Van de universiteit wordt verondersteld dat zij jongeren opleidt die een leven lang in een geglobaliseerde en technologisch complexe wereld op een interdisciplinaire manier (maatschappelijke) problemen oplossen. Verder wordt van onze instelling ook verwacht dat zij inzet op de verdere democratisering van het hoger onderwijs en dat zij inspanningen levert om de diversiteit die onze samenleving kenmerkt, gerepresenteerd te zien in haar studentenpubliek.

De Leuvense onderzoeksgroepen zijn sterk ingebed in een internationale context waarin zij innovatief en interdisciplinair werken. In de manier waarop ze functioneren zit verrat dat ze inspelen op en standpunt nemen ten aanzien van specifieke maatschappelijke verwachtingen. Het universiteitsbestuur wil vertrouwen en ruimte creëren om deze blauwprint ook te laten doorwerken tot in het onderwijs. Het beleidsplan zet in op een aanpak van innovatie, interdisciplinariteit, levenslang leren en internationalisering die de eigenheid van de opleidingen maximaal respecteert en zichtbaar maakt. De diensten onderwijs- en studentenbeleid stemmen de ondersteuning die ze bieden verder af op deze ambitie. Met name ook voor studiebegeleiding en kwaliteitszorg wordt een verdere beweging naar de opleidingen toe gemaakt. Ook voor de thema's studiebegeleiding en kwaliteitszorg hoort de disciplinaire eigenheid immers zo sterk als mogelijk tot zijn recht te komen.

Inzetten op democratisering en diversiteit behoort ook tot de kerntaak van onderzoeksgroepen, maar vereist bovendien een specifieke expertise en een universiteitsbrede benadering, bijvoorbeeld in het geval van de groep van potentieel instromende studenten. Ook voor een adequate ondersteuning van het 'leven aan de KU Leuven': gezonde voeding, huisvesting, sociale, medische en psychologische dienstverlening, ontspanning, cultuur, sport, ... ligt een adequate universiteitsbrede benadering voor de hand. Dit takenpakket wordt ter harte genomen door de diensten studentenbeleid.

Om het voor de verschillende betrokkenen mogelijk te maken hun verantwoordelijkheid op te nemen in de realisatie van de visie, stellen we in dit plan 6 strategische doelen en 50 operationele doelen voor waaraan we de komende jaren zullen werken.

Met dit plan zijn de eerste stappen gezet in het creëren van ruimte voor de academische gemeenschap om deze doelen inhoud te geven en om de diensten onderwijs- en studentenbeleid zo te positioneren dat ze optimaal kunnen bijdragen aan de realisatie van de visie.

We hopen dat deze visie elk van u mag inspireren om in de context van uw concrete opleiding onderwijs als zinvol te beleven en er een eigen creatieve bijdrage aan te leveren.

Prof. dr. Rik Gosselink, vicerector Studentenbeleid
Prof. dr. Didier Pollefeyt, vicerector Onderwijsbeleid

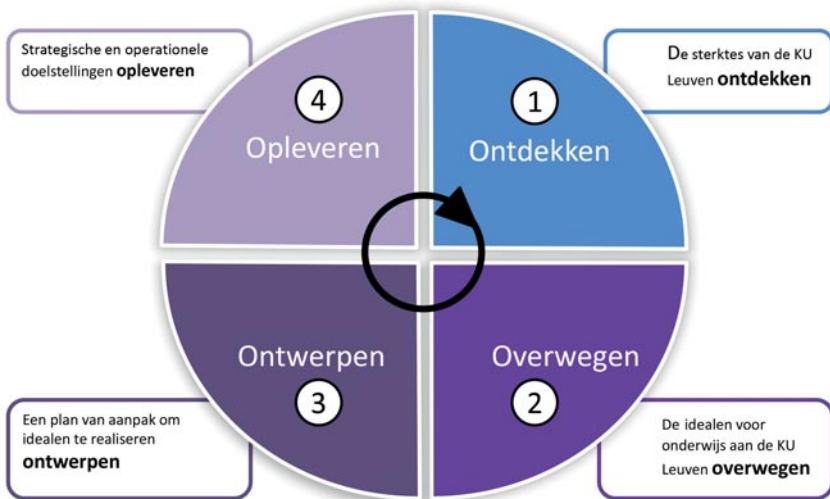

Leeswijzer	5
De sterktes van de KU Leuven (fase 1: ontdekken)	7
1. Wie zijn we als universiteit?	7
- Een vormingsplek die geënt is op een rijke traditie van onderzoek, onderwijs en dienstverlening	7
- Aandacht voor de persoon	8
2. Realisaties van de afgelopen jaren	10
De visie op onderwijs en leren van de KU Leuven (fase 2: overwegen)	12
1. Het disciplinaire future self aanspreken en uitdagen om studenten te motiveren tot diepgaand leren	12
2. Bijdragen aan persoonsvorming als doel van onderwijs en leren	15
3. Bijdrage aan de maatschappelijke opdracht van onze instelling	17
Naar de implementatie van de visie (fase 3: ontwerpen)	20
1. Implicaties voor de aanpak van onderwijs	20
2. Implicaties voor basisvoorwaarden	22
3. Implementatiedynamiek voor onderwijs	26
4. Implementatiedynamiek voor basisvoorwaarden	28
Strategische en operationele doelstellingen (fase 4: opleveren)	29
- Strategisch doel 1: In dialoog de universitaire visie verder ontwikkelen	29
- Strategisch doel 2: Krachtige en performante studietrajecten uitbouwen	32
- Strategisch doel 3: Waardering voor onderwijs verder versterken	36
- Strategisch doel 4: De kwaliteitscultuur versterken	38
- Strategisch doel 5: Randvoorwaarden voor onderwijs	40
- Strategisch doel 6: Blijvend verbeteren van het 'Leven aan de KU Leuven'	42
Geraadpleegde literatuur	46

Voorliggende visie en het daaraan gekoppelde beleidsplan kwamen tot stand op basis van de cyclus van het waardierend onderzoeken (*appreciative inquiry*). Binnen deze methode onderzoeken mensen samen wat werkt. De focus wordt gelegd op het opnemen van verantwoordelijkheid, eigenaarschap, dialoog en samenwerking. De methode werkt met een cyclus van vier fases: het ontdekken van sterktes, het overwegen van nieuwe perspectieven, het ontwerpen van een aanpak en het opleveren van acties¹.

Waarderend Onderzoeken

Figuur 1: Methode

Voor het bepalen van sterktes sluiten we in deel één aan bij de opdrachtverklaring van onze instelling en het mens- en wereldbeeld dat daarachter schuilgaat (fase 1: ontdekken). In het tweede deel ontvouwen we de visie op onderwijs en leren (fase 2: overwegen). In het derde deel komt de implementatiedynamiek aan bod (fase 3: ontwerpen). We besluiten in deel vier met het oplijsten van strategische doelen (SD) en operationele doelen (OD) (fase 4: opleveren).

¹ De methode van het waardierend onderzoek verwijst naar meer mensgerichte, sociaal-culturele aspecten van verandering. De methode daagt uit op zoek te gaan naar inspiratie van buitenaf (fase 2: overwegen). In die zin vormt ze een aanvulling en verbreding van de PDCA-cyclus die aan de basis ligt van het huidige kwaliteitszorgsysteem van de KU Leuven en die eerder analytisch van aard is.

De sterktes van de KU Leuven

(fase 1: ontdekken)

Onze instelling kan bogen op tal van sterktes. Vele daarvan gaan terug op wie we waren en zijn als universiteit. Ze hangen samen met het mensbeeld dat doorklinkt in onze opdrachtverklaring². Andere verwijzen naar onze inzet voor kwaliteitsvol onderwijs.

1 Wie zijn we als universiteit?

EEN VORMINGSPLEK DIE GEËNT IS OP EEN RIJKE TRADITIE VAN ONDERZOEK, ONDERWIJS EN DIENSTVERLENING

In onze opdrachtverklaring stellen we dat de KU Leuven actief is op drie domeinen: onderzoek, onderwijs en dienstverlening. Op elk ervan streeft zij naar internationale excellentie.

De **talrijke onderzoeksgroepen** worden gekenmerkt door verwondering, nieuwsgierigheid en inzicht, (opnieuw) in vraag stellen en onderzoeken, toetsen en aftoetsen, denken en ontdekken, zorgzaamheid en kritische zin, diepgang en vertraging. Ze doen dit alles in internationaal ingebed fundamenteel en toegepast wetenschappelijk onderzoek, vaak ook tegen de achtergrond van maatschappelijke uitdagingen. De cultuur van dialoog die de KU Leuven en haar campussen nastreeft, maakt het mogelijk dat onderzoeksgroepen in een interdisciplinair verband werken.

Het kwalitatief hoogstaand onderzoek van de onderzoeksgroepen en hun zorgzame, duurzame en kritische houding liggen aan de basis van het standpunt dat onze onderzoekers innemen in het maatschappelijk debat en de bijdrage die zij via **wetenschapscommunicatie** leveren aan de samenleving van morgen.

Het onderzoek van de onderzoeksgroepen en de wijze waarop zij zich in maatschappelijk debat engageren, **resoneren in het onderwijs**. Opleidingen bouwen onderzoeksgedreven kennis, vaardigheden en attitudes op bij studenten en doen aan '*Bildung*' door waarden, cultuur en burgerschap te ontwikkelen. In meer of mindere mate scherpen opleidingen ook professionele capaciteiten, leiderschapskwaliteiten en/of ondernemerszin ('*Beruf*') aan. Doorheen de instelling bestaat er een rijke verscheidenheid in de accenten die de opleidingen leggen in de interactie van deze elementen. Dit relateert aan operationeel doel 9.

De KU Leuven is een **vormingsplek**, een plaats waar de wereld wordt ontsloten (Masschelein & Simons, 2012). In een historisch kader dat tegelijk hedendaags is, worden tijd en ruimte gecreëerd om te overdenken waarmee we bezig zijn.

² Identiteit en Opdracht van de KU Leuven: www.kuleuven.be/overons/opdrachtverklaring.

De universiteit draagt niet alleen bij aan de vorming van de persoon van de student, maar ook aan de samenleving. Ons onderwijs raakt niet alleen de studenten, maar de volledige academische gemeenschap die ook zichzelf voortdurend vormt en daarmee de samenleving en de toekomst gestalte geeft.

“Onderwijs is geen product, studenten zijn geen consumenten. Onderwijs is ook vorming. Het speelt niet alleen tussen de student en de docent, maar het vervult evenzeer een rol voor de samenleving in haar geheel. Onderwijs gaat net zo goed, of nog net iets meer misschien, over leven dan over leren.”

Rik Torfs

Verschillende actoren dragen vanuit uiteenlopende rollen bij aan het onderwijs: studenten, docenten/onderzoekers, doctorandi en postdoctorale onderzoekers, praktijkassistenten, monitoren, studie(traject)begeleiders, organisatoren van permanente vorming, administratief directeurs, programmadiirecteurs, vicedecanen onderwijs en decanen, medewerkers in onderwijssecretariaten en (onderwijs)ondersteunende diensten. Deze actoren ontmoeten elkaar op diverse fora waar zij in **dialoog** kunnen gaan vanuit hun gemeenschappelijke zorg voor onderwijskwaliteit (zie SD 1). In het bijzonder de **POC's** vervullen hier een cruciale rol (zie OD 3). Zij brengen alle betrokkenen in een opleiding samen om in overleg en met de nodige kritische zin bij te dragen aan het realiseren en borgen van onderwijskwaliteit. De werking van de POC's maakt duidelijk dat de zorg om kwaliteit deel uitmaakt van het DNA van de opleidingen.

Omdat de KU Leuven en haar campussen kwaliteitsvol onderwijs willen aanbieden, spreekt het voor zich dat onze instelling op alle echelons blijft investeren in het verder op punt stellen en realiseren van haar visie. Een volgehouden reflectie over onderwijs is ook noodzakelijk in het licht van de maatschappelijke uitdagingen als globalisering, internationalisering, technologisering, diversificatie, verdere democratisering van het onderwijs en de eenmaking van de Europese hoger onderwijsruimte waarmee onze universiteit zich geconfronteerd weet. In lijn met de traditie en de zorgzame en duurzame manier waarop zij haar maatschappelijke opdracht waarmaakt, gaat de instelling op een **autonome** – maar uiteraard ook maatschappelijk **dienstbare** - wijze om met deze uitdagingen. Het antwoord hierop wordt geformuleerd vanuit een visie (zie deel 2) waarin onderzoek en onderwijs aan elkaar zijn gekoppeld. Over het standpunt dat van daaruit wordt ontwikkeld gaan we het gesprek aan met relevante actoren zoals de Vlaamse overheid, VLOR, VLUHR, VLIR en de NVAO. Hierop wordt verder ingegaan in operationeel doel 8.

AANDACHT VOOR DE PERSOON

De opdrachtverklaring van de KU Leuven vertrekt van een mens- en wereldbeeld dat beklemtoont dat elke mens een sociaal wezen is dat steeds in **relatie** staat **tot de wereld en de andere(n)**. Wezenlijk voor de ontwikkeling van de persoon is dat hij/zij zich laat

uitdagen door inzichten en ervaringen van anderen. Daarnaast kunnen mensen, vanuit de particulariteit van de eigen inzichten en ervaringen, zelf ook nieuwe perspectieven aanreiken aan anderen. Ze kunnen inzichten en ervaringen in vraag stellen of laten stellen – zonder dat daarbij iemand een absolute waarheidsaanspraak kan claimen. Deze sociale inbedding van de menselijke persoon en de daarmee gepaard gaande dialoog vinden we ook terug in onze opleidingen. Ze wordt in ons mens- en wereldbeeld gecombineerd met het benadrukken van de **individuele vrijheid**, de mogelijkheid tot persoonlijk initiatief en het opnemen van **verantwoordelijkheid**. De zorg voor zichzelf en voor anderen geldt in het bijzonder voor de kwetsbaren en voor diegenen die zelf geen verantwoordelijkheid kunnen opnemen, en is bij uitbreiding ook van toepassing op het ecologisch systeem waarin we leven.

Dit mens- en wereldbeeld vertalen zich in het feit dat de KU Leuven en haar campussen het **studentenleven** faciliteren. Studenten kunnen zich verrijken, ontplooiën en ontspannen, onder andere in sport, cultuur, muziek, spiritualiteit, ondernemen, technologie en sociaal engagement. Dit relateert aan operationeel doel 17.

Onze instelling is ook gevoelig voor de diversiteit aan achtergronden van (instromende) studenten, zowel binnenlandse als buitenlandse. Diversiteit is in vele gevallen een kans tot dialoog en ontmoeting en een bron van rijkdom. De universiteit is echter ook alert voor de socioculturele vooroordelen en machtsverhoudingen die soms achter sociale realiteiten schuil gaan. Eenzelfde zorg legt onze instelling aan de dag voor studenten die zich geconfronteerd weten met individuele tegenslag, falen of 'gebrokenheid'; of die gebukt gaan onder stress of faalangst ten gevolge van overtrokken verwachtingen die door anderen of door henzelf worden geformuleerd of opgelegd. Vanuit haar maatschappelijk engagement investeert de universiteit in een uitgebreid aanbod aan **studentenvoorzieningen**³ die betrekking hebben op de *basisvoorwaarden* voor studeren (voeding, huisvesting, sociale dienstverlening, medische en psychologische dienstverlening, mobiliteit, ...) enerzijds (zie SD 6), en de *randvoorwaarden* (studiebegeleiding) ervoor anderzijds (zie OD 34 en 41). Studentenvoorzieningen stelt zich daarbij tot doel de gelijkwaardige toegang tot en deelname aan het hoger onderwijs van alle studenten te bevorderen, met bijzondere aandacht voor studenten uit kansengroepen. Dit gebeurt via het aanreiken van materiële en immateriële hulp- en dienstverlening en het wegnemen van studiebelemmerende factoren van financiële, psycho-medische of sociaal-culturele aard. Hiertoe investeert onze instelling in overleg, zowel intern tussen de faculteiten, ondersteunende diensten en de studentenvertegenwoordiging, als met externen.

3 *Daar waar de faculteiten het eerste aanspreekpunt zijn voor onderwijs en leren, is voor Studentenvoorzieningen de campus het eerste aanspreekpunt. Deze tekst handelt hierna, tenzij anders vermeld, over de studentenvoorzieningen van de campus Leuven. Studenten uit academische opleidingen buiten Leuven kunnen op hun campus terecht op de Dienst Studentenvoorzieningen van de UC. De studentenvoorzieningen werken er voor zowel de professionele als de academische opleidingen. Via protocollen met de studentenvoorzieningen en de hogescholen werden namelijk afspraken gemaakt.*

2 Realisaties van de afgelopen jaren

De zorg van opleidingen voor kwaliteit (zie fase 1 punt 1) werpt haar vruchten af, zoals blijkt bij de onderwijsvisitaties. *In globo* maakt de analyse van de visitatierapporten⁴ duidelijk dat ons onderwijs van een degelijk academisch niveau is. De doelstellingen zijn helder en duidelijk. De programma's vertonen een inhoudelijke samenhang en sequentiële opbouw. De evaluatie is transparant en wordt vlot georganiseerd. Er is een laagdrempelig en goed georganiseerd aanbod van studiebegeleiding. Op de onderwijsvloer is onderwijskundige expertise aanwezig: docenten en hun medewerkers zijn de architecten van kwaliteitsvolle leeromgevingen. Zij passen zich dynamisch aan aan de nieuwe noden van de tijd en anticiperen erop. Ze doen dit binnen de kaders die door het onderwijsbeleid worden aangereikt (zie bijvoorbeeld de nota vormingsdoelen⁵, de nota toetsbeleid⁶ en de nota inspirerende en stimulerende werkvormen⁷). Andere sterktes in verband met onderwijs en onderwijsomgeving zijn de investeringen in ICT (zoals Toledo, Print & Scan en Videolab) en leercentra zoals het Agora en de CampusBibliotheek Arenberg (CBA).

Binnen opleidingen, faculteiten en de universiteit als geheel wordt ingezet op het uitbouwen van een kwaliteitscultuur. De instelling houdt daartoe de vinger aan de pols. De sterktes en zwaktes van het interne kwaliteitszorgsysteem worden systematisch bevraagd bij verschillende geledingen van de universitaire gemeenschap en in kaart gebracht met behulp van uitgebreide documentenanalyses. De werkpunten die uit deze analyses naar voren komen, worden teruggekoppeld naar de universitaire gemeenschap en liggen aan de basis van opvolgacties.

Uit de meest recente analyses van het interne kwaliteitszorgsysteem (cross-analyse sterkte-zwakte analyse⁸) komen met name de volgende (werk)punten naar voren:

- Toewerken naar meer overleg over de visie op onderwijs en een bredere bekendheid en gedragenheid ervan zodat ze op alle niveaus van de instelling de leidraad voor handelen wordt (zie SD 1);
- Toewerken naar een grotere subsidiariteit om de implementatiecultuur te verstevigen (zie OD 6 en fase 2, punt 3);
- Inzetten op informatie (zie OD 30) en communicatie (zie OD 7);
- Toewerken naar meer waardering voor onderwijs en transparante criteria voor personeelsbeleid (zie SD 3 en fase 2, punt 3);
- Toewerken naar meer systematiek en samenhang tussen initiatieven om onderwijs te evalueren (zie SD 4 en fase 2, punt 3);
- Toewerken naar consistentie tussen regelgeving, procedures en ondersteuning, zonder dat de procedures echter het inhoudelijke overheersen (zie SD 5 en fase 2, punt 3);

4 Nota Onderwijsraad 20 februari 2014 'Analyse visitatierapporten 2010-2012'.

5 Nota AR 27 juni 2011 'Leerresultaten aan de KU Leuven: visie en implementatie'.

6 Nota AR 16 november 2009 'Toetsbeleid aan de KU Leuven: principes.' Advies van de Onderwijsraad d.d. 29 oktober 2009.

7 Nota Onderwijsraad 29 november 2012 'Naar een doelgericht gebruik van inspirerende en stimulerende werkvormen'.

8 Nota Onderwijsraad 14 november 2013 'Resultaten sterkte-zwakte analyse kwaliteitszorg en bepalen van prioriteiten'.

- Toewerken naar een duidelijk oriënteringsbeleid voor studenten, startende in het secundair onderwijs (zie OD 33 en 34) en verder inzetten op een meer proactieve studietraject-begeleiding en leerprocesbegeleiding (zie OD 35 en 41), en het beter ondersteunen van internationale uitwisseling (zie OD 16 en 27).

In het kader van het steeds verder optimaliseren van de kwaliteit van ons onderwijs en de basis- en randvoorwaarden voor studeren, zullen we in de doelen die we voorleggen in deel vier de hierboven opgelijste aandachtspunten een plaats geven. We doen dit tegen de achtergrond van een visie die verder bouwt op de aangehaalde sterktes en een nieuw perspectief op leren binnenbrengt.

Dit laatste lijkt ons noodzakelijk onder meer vanuit de vaststelling dat de studievoortgang van studenten beter kan, zowel aan KU Leuven als elders. Van de generatiestudenten die zich aan KU Leuven inschrijven haalt nog niet de helft een volledige studievoortgang na één jaar studeren, zelfs als we enkel rekening houden met studenten die effectief aan de examens deelnemen⁹. Dit zet zich voort in de tijd die studenten nodig hebben om een bachelordiploma te halen. Van het totaal aantal in academiejaar 2008-2009 aan KU Leuven ingeschreven generatiestudenten haalde slechts 43,70% een bachelordiploma na drie jaar. Nog eens 23,65% doet er vier jaar over, 12,09% vijf jaar¹⁰. En wie in het eerste jaar minder dan 20% van de opgenomen studiepunten verwerft, haalt - op een enkele uitzondering na - nooit een diploma¹¹. Niet alleen KU Leuven kampt met dit probleem. Binnen Vlaanderen behalen in de periode 2005-2006 tot en met 2012-2013 zeven studenten op de tien die aan een bachelor in het hoger onderwijs beginnen, een bachelordiploma, maar slechts één op de drie doet dat binnen de drie jaar. Van de cohorte generatiestudenten van academiejaar 2008-2009 in het hoger onderwijs behaalt bijvoorbeeld 36,65% een bachelordiploma na drie jaar en uit de gegevens van de Databank Hoger Onderwijs blijkt dat dit aantal nog slinkt.

Meer algemeen wordt overigens vastgesteld dat het oriënteren, motiveren en activeren van studenten nog kan worden geoptimaliseerd, ook al ontwerpen we onze leeromgevingen volgens de huidige regels van de kunst (Baeten et al., 2013; Hock et al., 2006).

Ook binnen onze eigen instelling wijzen studenten erop dat opleidingen, meer dan dat nu het geval is, hen zouden kunnen aanspreken op het feit dat ze naar onze instelling komen om te werken aan (een niet onbelangrijk deel van) hun toekomst.

Besluitend en meer positief geformuleerd plaatsen deze vaststellingen ons voor de uitdaging hoe we ons onderwijs uitdagender en nog meer motiverend kunnen maken, hoe we studenten nog beter kunnen ondersteunen en begeleiden en hoe we studenten voor wie de opleiding minder goed aansluit bij hun talenten en interesses, vroeg genoeg kunnen heroriënteren.

⁹ Zie 'Studievoortgangscijfers aan de KU Leuven'.

¹⁰ Bron: Databank Hoger Onderwijs.

¹¹ Bron: Nota 'Studie-efficiëntie in het eerste jaar en studievoortgang tot het diploma'.

De visie op onderwijs en leren van de KU Leuven (fase 2: overwegen)

Tot op vandaag stelde de instelling haar onderwijsvisie en -aanpak op het sociaal constructivisme, een theorie over de wijze waarop mensen kennis construeren. Voorliggende visietekst neemt deze wetenschappelijke kijk op leren mee, maar voegt een insteek toe. Door in te zetten op hoger onderwijs dat studenten aanspreekt op hun toekomstbeeld, boren we een bron van motivatie aan die we tot nog toe niet uitdrukkelijk aanspraken. De voorgestelde benadering draagt – in wisselwerking met de ruimere universitaire context – bij aan de vorming van de studenten als persoon en zo ook aan de wijze waarop zij aan de samenleving kunnen bijdragen.

1 Het *disciplinaire future self* aanspreken en uitdagen om studenten te motiveren tot diepgaand leren

Mensen hebben een beeld van zichzelf. Dit **zelf-concept** is een cognitieve constructie (Brown, 1998), die bestaat uit een – min of meer geïntegreerd – geheel van (sociale) identiteiten die teruggaan op het behoren tot (sociale) groepen (bv. ik ben een meisje) en uit een aantal unieke eigenschappen (ik ben Sofie met deze en gene ‘eigen’ kenmerken) (Hogg, 2003; Postmes & Jetten, 2006). In dit zelf-concept is dus een veelheid van stemmen aan het werk: het is een polyfone structuur die zich veruitwendigt in de persoon zoals anderen die ervaren.

Typisch aan de sociale identiteiten die deel uitmaken van het zelf-concept is dat zij een temporele dimensie omvatten (bv. ‘ik was een jongen’ en ‘ik word vader’ of ‘ik was atlete in de schoolclub’ en ‘ik word Belgisch kampioen’). De min of meer uitgewerkte toekomstbeelden die we onszelf kunnen voorhouden, worden ‘*future selves*’ of ‘*possible selves*’ genoemd (Dunkel & Kerpelman, 2006). Het gaat over wie men wenst of gelooft te kunnen worden of wie men juist helemaal niet wil worden. *Future selves* zijn ‘hier en nu’ toekomstbeelden op verschillende vlakken van onszelf.

Erikson, M.G. (2007, p.356) omschrijft ‘*possible selves*’ of ‘*future selves*’ als volgt: ‘*Possible selves are conceptions of our selves in the future, including, at least to some degree, an experience of being an agent in a future situation. Possible selves get vital parts of their meaning in interplay with the self-concept, which they in turn moderate, as well as from their social and cultural context.*’

Future selves krijgen vorm in de **wisselwerking tussen het individu** en de voor het *future self* relevante **sociale omgeving**. *Future selves* kunnen inhoudelijk verschillen, meer of minder gedetailleerd zijn, in mindere of meerdere mate realistisch, zich kortbij dan wel verderaf in de tijd situeren, en meer of minder verankerd zijn in het huidige zelf. Ook de gepercipieerde bereikbaarheid van een *future self* en de mate waarin het voor het individu

zelf op de voorgrond komt te staan, zijn mee sociaal bepaald. Sociale omgevingen tonen ons immers niet alleen mogelijke toekomstige 'zelf'bestemmingen. Ze tonen ook de weg er naartoe, het traject waarlangs ze kunnen worden gerealiseerd. Ze reiken strategieën aan die het zelf binnen dit traject kan inzetten om de 'eigen' toekomst te realiseren. In die zin faciliteren sociale omgevingen ook het verbinden van cognitie en identiteitsgebaseerde motivatie. Dit heeft consequenties tot op het niveau van het gedrag, inclusief leergedrag. (Elmore & Oyserman, 2012; Markus & Nurius, 1986; Strahan & Wilson, 2006)

Op de drempel van het hoger onderwijs, maar ook wanneer ze later instromen (De Lathouwer et al., 2006), staan (jonge) mensen in min of meerdere mate stil bij hun *future selves*. Onder meer vragen ze zich af in welke discipline interesses, ambities en aspiraties zij willen investeren of niet willen investeren. Ik zie mezelf bijvoorbeeld jurist worden. Of ik zie me wel iets doen met mijn passie en liefde voor de wiskunde. Of ik zie me mezelf verdiepen in het onderzoek van het menselijke lichaam. Het *future self* dat discipline wordt ingekleurd, benoemen we verder als het '**disciplinaire future self**'. Het is één van de sociale identiteiten die deel uitmaken van het zelf-concept van studenten. Het is een toekomstige identiteit die men wil vormen door de keuze voor een bepaalde **studierichting** (of soms zelfs een combinatie van studierichtingen). Onder discipline verstaan we de 'studierichting' (Van Dale) in de brede zin van het woord. De universiteit biedt een aantal 'disciplines', 'studierichtingen' of opleidingen aan waaruit de student kan kiezen en die een academisch vormende invloed zullen uitoefenen op de identiteit (vandaar: '*disciplinaire future self*', 'disciplinaire identiteit' of 'identiteit gevormd door een bepaalde opleiding'). De discipline of studierichting klinkt door in het antwoord dat een student doorgaans spontaan zal geven als hem of haar de vraag gesteld wordt: 'wat studeer je?' Het antwoord luidt dan: 'economie' of 'ik studeer filosofie', 'ik studeer geneeskunde', 'ik studeer voor industrieel ingenieur', 'ik studeer voor architect', ... Het feit dat we met deze algemene omschrijving werken, neemt niet weg dat we onderkennen dat elke discipline bestaat uit subdisciplines of specialismen (soms aangeboden als afstudeer-richtingen) en een beroep doet op andere disciplines (Trowler, 2013). Om bijvoorbeeld filosoof te worden moeten studenten theologie, sociologie en psychologie kennen en bestuderen ze subdisciplines zoals metafysica, moraalfilosofie of epistemologie; om arts te worden moeten studenten wiskunde, scheikunde en biologie kennen en bestuderen ze subdisciplines als neurologie, dermatologie of gynaecologie. Thuis raken in een discipline veronderstelt verdieping in subdisciplines (intradisciplinariteit) en openheid naar andere disciplines (interdisciplinariteit)¹².

We beargumenteren dat onze opleidingen dienen in te zetten op het *disciplinaire future self* dat studenten zich voorhouden en verder te ontdekken hebben. Immers, studenten die door de opleiding voortdurend worden aangesproken op dit *disciplinaire future self*, **studeren op een diepe manier**.

¹² Als alternatief voor 'discipline' zou ook kunnen worden gewerkt met de notie 'wetenschapsdomeinen'. Studenten verdiepen zich dan in de verschillende subdomeinen die deel uitmaken van een wetenschapsdomein en ontwikkelen een domeinoverschrijdende en domeinintegrerende openheid. De keuze valt op 'discipline' omdat dit in de literatuur een meer gebruikt concept is.

Ze percipiëren de leeromgeving op een positieve manier en behalen volgens hun mogelijkheden betere resultaten. Studenten die er door de opleiding niet worden op aangesproken, benaderen leren oppervlakkiger. Ze hebben een meer uitgesproken negatieve perceptie van de leeromgeving en behalen naar hun mogelijkheden minder goede academische resultaten (Bliuc et al., 2011a; Bliuc et al., 2011b; Hock et al., 2006).

Toewerken naar het integreren van het *disciplinaire future self* in het zelf-concept van de persoon (zie paragraaf 2.2) vereist het **ontwerpen van een opleidingstraject** (zie SD 2) dat het *disciplinaire future self* van de student steeds weer naar voren haalt met als doel de identiteitsgebaseerde motivatie blijvend aan te spreken. Het vereist ook dat opleidingen studenten steeds weer aanspreken op hun *disciplinaire future self* met als doel het verder te ontwikkelen. Opleidingen kunnen dit doen door studenten een traject aan te bieden waarin het (zich steeds verder ontwikkelend) *disciplinaire future self* van bij de aanvang en gradueel steeds meer verdiepend én verbredend wordt aangesproken en ge(her)oriënteerd.

Verdieping toont en ontlokt inspiratie en engagement, zet maximaal in op het zichtbaar maken van (de resultaten van) de onderzoeksgroepen die bijdragen aan de opleiding vanaf de eerste fase van de bachelor. Ze brengt studenten de taal, de basisinzichten, de methodes, de manier van denken en handelen binnen de discipline bij en opent zo voor studenten een wereld (of een toekomst) die buiten hen ligt. Een verdiepende oriëntering brengt ook subdisciplines in het vizier (intradisciplinariteit), met inbegrip van de discussies die de verschillende onderzoeksgroepen voeren over wat geldt als een theorie, een valide en betrouwbaar argument, een correcte onderzoekstrategie, ... In de dialoog en het contrast met anderen wordt de eigenheid van de discipline betekenisvol en maakt de discipline vooruitgang (Li, 2009). De studierichting nodigt studenten uit om deel te nemen aan deze discussies en er een kritisch standpunt over te ontwikkelen.

Verbreding positioneert de eigen discipline in de relatie met andere (belendende) disciplines (interdisciplinariteit). Op die manier wordt de eigen positie en identiteit verder versterkt en verduidelijkt én wordt toegewerkt naar interdisciplinaire samenwerking. Ook hier zijn discussies over de grenzen van de discipline aan de orde en worden studenten uitgedaagd om kritisch te denken.

Het ontwerpen van een opleidingstraject dat studenten voortdurend aanspreekt op hun *disciplinaire future self* veronderstelt dat de **opleiding zichzelf definieert en presenteert als een groep** die representatief is voor het *disciplinaire future self* van de student. Een 'groep' staat hierbij niet gelijk aan een homogene verzameling individuen. Wel integendeel. Een groep kan perfect heteroog en toch één zijn (Postmes & Jetten, 2006). Opleidingen worden niet gekenmerkt door een onderliggende bindende 'gelijkheid' of 'eensgezindheid'. Wel worden ze gekenmerkt door een rijkheid aan onderzoeksgroepen met hoogst uiteenlopende inhoudelijke interesses en methoden, en bestaat ze uit mensen met verschillende 'overtuigingen', diverse 'persoonlijkheden' met uiteenlopende capaciteiten, tegengestelde en moeilijk te verzoenen inzichten soms ... De wijze waarop de verschillende disciplines die aan de opleiding bijdragen in dialoog gaan met elkaar en zich op grond van hun verscheidenheid op een

geïntegreerde manier aan de studenten presenteren in het opleidingstraject, leidt ertoe dat deze groep mensen door de buitenwereld wordt aangesproken op, en (h)erkend worden aan/om haar gemeenschappelijke identiteit (artsen, theologen, economen, scheikundigen, ...). De uitgesproken heterogeniteit zien we daarbij als troef om het *disciplinaire future self* van studenten te kunnen blijven aanspreken, oriënteren, verdiepen en verbreden. Tegelijkertijd stelt het opleiden ook voor de uitdaging om deze eenheid in diversiteit als groep binnen een geïntegreerd opleidingstraject vanaf dag één en voortdurend te realiseren.

Van de studenten zelf veronderstelt hun engagement in dit traject dat zij hun *disciplinaire future self* in ontwikkeling ook voortdurend aftoetsen aan en kritisch positioneren binnen de discipline die er voor hen toe doet. Als de opleiding erin slaagt steeds weer opnieuw aan te sluiten bij het toekomstbeeld in evolutie dat de studenten zichzelf voorhouden, zullen de studenten des te gemotiveerder zijn om zich in dit leerproces te engageren, het te verbreden en te verdiepen en steeds dieper, kritischer en breder terug te koppelen naar de opleiding.

Idealiter vinden student en opleiding elkaar aldus in een **wederzijdse dynamiek**. Daarbij dient te worden opgemerkt dat deze dynamiek niet alleen wederzijds bevestigend, maar ook telkens wederzijds uitdagend is. Opleidingen dagen de student voortdurend uit: ze ontmaskeren vooronderstellingen, ze bevragen aangenomen waarheden, ze plaatsen zaken telkens in een nieuw perspectief, ze brengen nuance aan en helpen studenten zo steeds dieper door te dringen in de materie van de discipline. Omgekeerd verwachten opleidingen van studenten een vergelijkbare houding naar de opleiding toe, maar ook onderling.

Anders gezegd, we zien opleidingen als een biotoop (dé relevante sociale omgeving) voor het ontwikkelen van het *disciplinaire future self*. Dit brengt studenten ertoe zich actief (en affectief) te engageren. Naarmate opleidingen erin slagen een dergelijk geïntegreerd traject aan te bieden, engageren studenten zich binnen de discipline en verwerven ze interdisciplinaire openheid. Van daaruit bevragen zij de zaken kritisch en lossen ze problemen creatief op.

2 Bijdragen aan persoonsvorming als doel van onderwijs en leren

Aangezien voor de werkzaamheid van pedagogen de 'persoon' een uiterst belangrijke factor is, is meer algemeen gesteld de persoonsvormende betekenis van het geboden onderwijs voor de opleiding van groot belang. Dat betekent dat studenten doorheen de opleiding (alle OPO's) ook een bepaalde verhouding ontwikkelen ten aanzien van de werkelijkheid, ten aanzien van anderen en ten aanzien van zichzelf. Daartoe behoren begeestering, betrokkenheid op de zaak, engagement, besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid, uitgesproken aandacht voor het relationele en volgehouden, reflectieve zorg voor de wijze waarop men zich ten aanzien van anderen en ten aanzien van concrete kwesties verhoudt.

'Naar een inspirerend academisch onderwijs' (Aanzet tot een onderwijsvisie, PPW)

Opleidingen die erin slagen om het *disciplinaire future self* van studenten voortdurend aan te spreken, ter discussie te stellen en te verdiepen, resulteren uiteindelijk in een disciplinair 'zelf' dat doorwerkt tot op het niveau van het zelf-concept en aldus zichtbaar kan worden in wie de afgestudeerde als persoon is.

Het inzetten op het *disciplinaire future self* houdt een kritisch standpunt in over de **'maakbaarheid' van de mens**. Onze opleidingen 'maken' mee de (toekomstige) disciplinaire identiteit van studenten. Net omdat de student van de KU Leuven afstudeert met een dergelijk disciplinair 'zelf', kan dit disciplinaire zelf een richtsnoer worden voor het 'handelen' en voor het 'zijn' van de totale persoon (Amiot et al., 2007). De student die econoom wilde worden, kent – op het moment dat hij afstudeert – niet alleen de technische materie en weet niet alleen wat ethisch bankieren is. Hij *kan* ook econoom of ethisch bankier 'zijn'. Hij *kan* denken, handelen en de wereld zien door de bril van zijn disciplinaire zelf. De concrete manier waarop het 'disciplinaire zelf' doorwerkt tot op het niveau van het zelf-concept van de student en op dat niveau in interactie gaat met de polyfonie die de persoon kenmerkt, heeft noch de opleiding, noch de universiteit in handen. In die zin 'maakt' een universitaire opleiding niet de totale persoon. De persoon blijft vrij, kan initiatief nemen, verantwoordelijkheid opnemen, en adequaat omgaan met de uitdagingen die in de toekomst op hem afkomen (bv. rond duurzaamheid).

Met deze visie op onderwijs sluiten we aan bij de opdracht van onze instelling. **De KU Leuven leidt op grond van haar traditie personen op die vanuit hun discipline en interdisciplinaire openheid in interactie met anderen een duurzame, zorgzame en kritische bijdrage kunnen leveren aan de huidige en toekomstige samenleving** (zie SD 2).

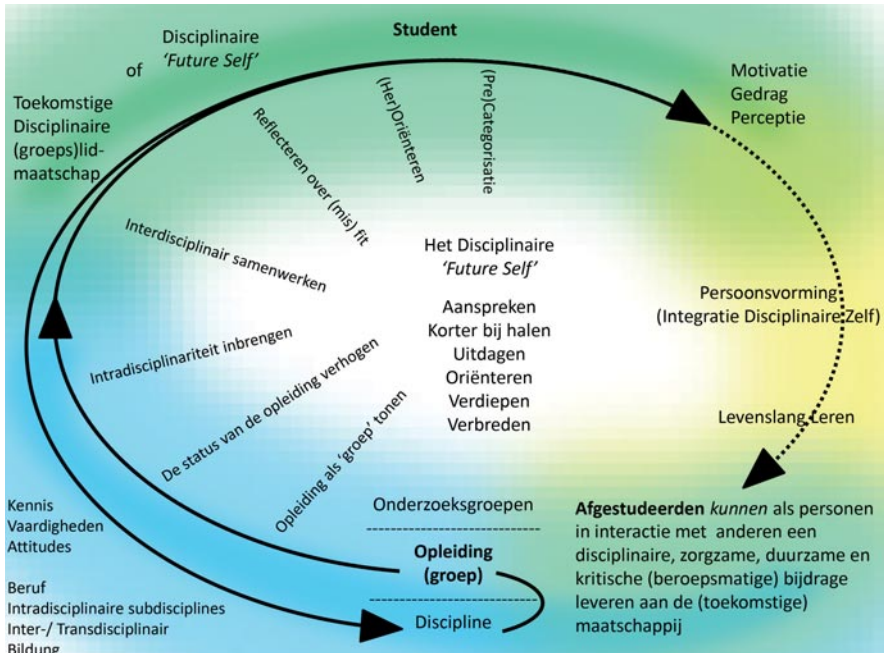
Vorming stopt overigens niet op het moment dat studenten de universiteit verlaten. Een leven lang staan onze afgestudeerden voor de opdracht om nieuwe kennis te verwerven en daarmee als persoon op een zorgzame, kritische en duurzame wijze om te gaan in hun leven en beroep. Het aanbod van **levenslang leren** binnen de reguliere opleidingen en de universitaire permanente vorming ondersteunt hen daarin. Ook dit aanbod staat voor de uitdaging om het ontwikkelen van kennis en vaardigheden, het werken aan professionele capaciteiten en het verder ontplooiën van een ethische houding op een evenwichtige manier samen te brengen (zie OD 18). Idealiter ontwikkelen studenten in de loop van hun studietraject de vaardigheden die hen helpen om hun loopbaan uit te bouwen ('loopbaanleren') en daarbij ook oog te hebben voor levenslang leren (Kuijpers, 2006) (zie OD 41).

Het doel van universitair onderwijs is meer dan het bereiken van leerresultaten. Het heeft ook te maken met persoonsvorming. (...) Hiertoe dient onder meer de vorming van volwaardige professionals, die in staat zijn om een professionele en wetenschappelijke houding aan te nemen. Ook mag van een universitair gediplomeerde verwacht worden dat hij/zij over een kritische instelling beschikt en zijn/haar maatschappelijke verantwoordelijkheid kan opnemen.

Onderwijsbeleidsplan Faculteit Geneeskunde (2014-2018)

3 Bijdrage aan de maatschappelijke opdracht van onze instelling

De KU Leuven en haar campussen leiden op grond van de traditie personen op die vanuit hun discipline en interdisciplinaire openheid in interactie met anderen een duurzame, zorgzame en kritische bijdrage kunnen leveren aan de huidige en toekomstige samenleving (zie figuur 2). In die zin staat de KU Leuven voor duurzaam onderwijs.

Figuur 2: Het belang van het Disciplinaire Future Self

Een visie op onderwijs en leren die ten volle de kaart trekt van het *disciplinaire future self* vindt aansluiting bij wie we zijn: een **onderzoekintensieve universiteit** (zie fase 1). Binnen een dergelijke opvatting van universiteit geniet het academisch onderwijs van de rijkdom van onderzoeksgroepen die (1) sterk internationaal verankerd zijn, (2) zichzelf profileren in interdisciplinaire settings en (3) standpunten innemen in het maatschappelijk debat. Het verstrekken van onderwijs dat het *disciplinaire future self* van de student voortdurend aanspreekt, respecteert, begeestert, engageert, verdiept en verbreedt, doet een sterk appel op onderzoeksgroepen om te excelleren in datgene waarin ze sterk zijn. De visie maakt aldus duidelijk wat we aan de KU Leuven verstaan onder onderzoeksgebaseerd onderwijs.

Ze stelt eveneens dat toponderzoek en excellent onderwijs hand in hand gaan, en dat universitair onderwijs een dwingende uitnodiging inhoudt naar onderzoek. Het vervullen van beide opdrachten houdt een mate van interdependentie in die niet compatibel is met het spreken over 'onderwijslast' en 'onderzoeksopdracht'. De visie nodigt aldus uit om te onderzoeken hoe **onderwijs en onderzoek in hun wisselwerking** zo kunnen worden georganiseerd dat ze elkaar versterken.

De verdere **democratisering** van het hoger onderwijs blijft een aandachtspunt voor onze instelling. Vooreerst zet de instelling in op het maatschappelijk debat over en het zoeken naar oplossingen voor het probleem van de achterstand die jongeren uit bepaalde kansengroepen oplopen. Het daadwerkelijk oplossen van dit probleem vereist samenwerking met alle relevante actoren op het terrein, zoals scholen, instellingen voor hoger onderwijs en de overheid (zie OD 8). Daarnaast is het zo dat studenten uit kansengroepen die zijn ingeschreven aan de KU Leuven inclusief en maximaal meegaan in de wederzijdse dynamiek tussen docenten en studenten, en studenten onderling die onze opleidingen kenmerkt. Wanneer dergelijke inclusieve aanpak de capaciteit van de opleiding overstijgt, bijvoorbeeld wanneer studenten te kampen hebben met een complexe problematiek, wordt samengewerkt met Studentenvoorzieningen, om tot een correcte diagnose te komen enerzijds en om in samenspraak de studenten adequaat op te volgen anderzijds (zie OD 16 en 35).

Onze instelling wordt vandaag bovendien geconfronteerd met steeds meer **zij-instromers** en/of **werkstudenten**. Dit zijn groepen studenten met een aantal specifieke eigenschappen en verwachtingen. Vanuit vorige studies, werkcontexten of andere sociale contexten integreerden zij meestal reeds een disciplinaire identiteit in hun zelf-concept; en zij komen vaak in de opleiding binnen met uitgesproken toekomstverwachtingen. De opleidingen weten zich in toenemende mate voor de uitdaging geplaatst om voor deze studenten een aanbod te doen dat inspeelt op het specifieke profiel van deze studenten, op hun sterktes en verwachtingen, met aandacht voor de impact hiervan op de totaliteit van de leeromgeving, in het bijzonder de generatiestudenten. Niettegenstaande het vaak geen sinecure is om op adequate wijze met deze uitdaging om te gaan, bieden zij-instromers en werkstudenten een kans aan de opleidingen om interdisciplinaire openheid en samenwerking in de hand te werken en daardoor het *disciplinaire future self* bij alle studenten binnen de opleiding op het voorplan te blijven plaatsen. Hierop wordt ook ingegaan in de operationele doelen 15 en 39.

In de geglobaliseerde wereld van vandaag kan een rijk, polyfoon zelf-concept dat met **diversiteit en andersheid** kan omgaan, zich niet anders ontwikkelen dan in een context die internationale en multiculturele ervaringen en inzichten verdisconteert (zie OD 16). Het is voor de studenten uit Vlaanderen van wezenlijk belang dat ze met deze dimensies van de werkelijkheid van binnenuit kennis maken, via het stimuleren van engagement en onderlinge sociale steun, uitwisselingsprogramma's en **internationalisering 'at home'**, inclusief kwalitatief oriënterend informatiemateriaal in het Engels.

Aan de andere kant staat de KU Leuven voor de opdracht na te denken over haar internationaal onderwijsaanbod, met name op het niveau van de masteropleidingen en dit verder te ontwikkelen tot een consistent en weloverwogen geheel (zie OD 16, 27 en 28). Ook de inrichting van het onderwijs zelf voor buitenlandse studenten zal in de komende jaren verdere aandacht vergen: de selectiecriteria voor de toelating van deze studenten (eerder inzetten op kwaliteit dan op kwantiteit), de problematiek van het niveau van de kennis van de onderwijstaal (meestal Engels) van deze studenten, de toenemende culturele diversiteit in de collegezaal, de relatie tot de Nederlandstalige studenten en opleidingen, de alumni-werking voor deze studentengroepen, ...

Ten slotte dienen vele ontwikkelingen in universitair onderwijs bekeken en herbekeken te worden tegen de achtergrond van de ontwikkeling van nieuwe technologie en **onderwijs-technologie** in het bijzonder. Op 17 december 2013 werd door de Academische Raad LIMEL opgericht, het Leuvens Instituut voor Media en Leren. LIMEL ondersteunt faculteiten, docenten en studenten in het efficiënt en effectief toepassen van onderwijstechnologie bij de ontwikkeling, de inrichting en het gebruik van een open, stimulerende leeromgeving in een multicampuscontext. Het is de bedoeling in de komende jaren verder in te zetten op nieuwe onderwijstechnologieën met de focus op innovatie. Hierbij wordt gedacht aan collaboratieve werkruimtes, multicampusonderwijs, afstandsonderwijs, SPOC's en MOOC's. De optie is om dit uitdrukkelijk te doen vanuit een eigen academische expertise waarbij onderwijstechnologie voortdurend ook in het bredere gesprek van onderwijsvernieuwing wordt betrokken. De ontwikkelingen in onderwijstechnologie zijn immers van die aard dat zij het leren en het leerproces in de komende jaren verder fundamenteel zullen veranderen. Anders gezegd, technologie is niet alleen een middel, het is een actieve speler in onderwijs. Daarbij zal steeds voor ogen gehouden moeten worden dat technologie in onderwijs nooit doel op zich wordt, maar steeds in dienst staat van de vorming van de student en de zorg voor kwaliteit van onderwijs. Een verdere uitwerking hiervan is te vinden onder de operationele doelen 10, 33 en 36.

Naar de implementatie van de visie

(fase 3: ontwerpen)

De visie realiseren vergt een verdere inhoudelijke doorwerking van de aangebrachte ideeën in de opleidingen die onze universiteit aanbiedt. Met name voor de opleidingen is het van belang dat de POC's in dit proces alle vertrouwen krijgen om de disciplinespecifieke invulling van de visie concreet gestalte te geven. Vanuit die optiek schrijft de visie onder punt 1 geen praktijken voor, maar nodigt hij de opleidingen uit om na te denken over processen en thema's die ze gaandeweg in hun opleidingstrajecten kunnen integreren.

Het realiseren van de visie op onderwijs en leren ontslaat ons uiteraard niet van de opdracht om in lijn met de aandacht die de instelling heeft voor de persoon ook zorg te blijven besteden aan de basisvoorwaarden voor studeren (zie punt 2). Het zwaartepunt voor de realisatie daarvan ligt bij Studentenvoorzieningen. Vanuit deze optiek zijn de acties onder punt 2 en de daarmee samenhangende operationele doelen meer concreet geformuleerd.

Het bovenstaande impliceert een verschillende implementatiedynamiek voor onderwijs (punt 3) en voor het realiseren van de basisvoorwaarden voor studeren (punt 4).

1 Implicaties voor de aanpak van onderwijs

Bij het ontwerpen van een opleidingstraject dat het *disciplinaire future self* van studenten steeds weer naar voor haalt (zie deel 2) kunnen opleidingen volgende **processen** hanteren binnen opleidingstrajecten en opleidingsonderdelen:

- Bijdragen aan een goede oriëntering van abiturienten door op een transparante manier aan te geven waarvoor de KU Leuven-opleidingen op de verschillende campussen staan. Abiturienten kunnen zo de 'fit' of de 'misfit' van hun toekomstbeeld met verschillende opleidingen nagaan. Dat laat hen toe om profiel aan te brengen in verschillende *disciplinaire future selves* en een aanvang te maken met wat Amiot en haar collega's een 'pre-categorisatie-proces' noemen (Amiot et al., 2007). Wanneer studenten door dit proces gaan, voelen ze zich al betrokken op de discipline nog voor ze aan de opleiding gestart zijn. Het is uiteraard erg belangrijk dat de informatie die de opleiding verstrekt het rijke karakter ervan op het vlak van kennis, vaardigheden en attitudes, maar ook op het vlak van de ethische component en het opbouwen van professionele capaciteiten meegeeft. Dit relateert aan operationeel doel 33.
- Ervoor zorgen dat studenten de (prille) keuzes die ze maakten in termen van een *disciplinaire future self* kunnen aftoetsen, plaatsen en uitgedaagd weten tegen de bredere achtergrond van de discipline. Opleidingen kunnen hieraan bijdragen door van bij de start aan te geven waarvoor ze staan, door prototypische benaderingen te tonen, door de grote uitdagingen

van en voor de discipline te schetsen (inclusief de wetenschappelijke discussies die binnen de discipline worden gevoerd) en aan te geven hoe er met andere disciplines wordt samengewerkt. Tegen een dergelijke achtergrond kunnen ook reflectiemomenten voor de studenten worden ingebouwd die kunnen leiden tot het bevestigen van de ingeslagen weg, maar ook de vraag naar eventuele heroriëntatie naar voor kunnen schuiven. De grote hoeveelheid opleidingen die de Associatie KU Leuven in haar portefeuille heeft, biedt - mits een duidelijke profilering van deze opleidingen - kansen te over om de studenten op een adequate manier te (her)oriënteren, te laten schakelen, of via voorbereidingsprogramma's een opleiding te laten vinden die 'fit' met het toekomstbeeld dat ze voor zichzelf voor ogen hebben. Hierop wordt ook ingegaan in operationeel doel 34.

- Ervoor zorgen dat studenten de status van hun discipline hoog inschatten door hen bijvoorbeeld duidelijk te maken hoe de discipline toelaat om maatschappelijke *issues* te begrijpen en mee te helpen oplossen, hoe onderzoeksgroepen van de KU Leuven meespelen op het internationale toneel, door hun creativiteit, vreugde, begeestering, engagement en betrokkenheid op de zaak te tonen, door studenten actief te betrekken bij bezoeken die topwetenschappers aan onze onderzoeksgroepen en gastsprekers uit het werkveld brengen.
- Inzetten op het inoefenen en het beheersen van (basis)concepten en vaardigheden die eigen zijn aan de discipline zodat studenten zichzelf als participant van de groep kunnen definiëren en als zodanig worden erkend.
- Onder de aandacht brengen dat mensen binnen eenzelfde discipline veel kenmerken met elkaar delen door studenten erop te wijzen dat ze gebruik maken van gedeelde concepten en vaardigheden bij het oplossen van problemen. Studiebezoeken maken dit bijvoorbeeld duidelijk. Tegelijkertijd kunnen ook de verscheidenheid en soms fundamentele tegenstellingen aan standpunten en benaderingen binnen de discipline voor het voetlicht worden gebracht en kunnen studenten worden uitgenodigd om er op een kritische manier mee om te gaan. Een verdere uitwerking hiervan is te vinden onder operationeel doel 10.
- De studenten uitdagen tot milde intragroepcompetitie waarin zij binnen de grenzen van de eigen discipline samen en/of alleen dezelfde onderzoeksproblemen oplossen en hun oplossingen delen met elkaar. Zo worden ze uitgenodigd om het beste van zichzelf te tonen aan (voor het disciplinaire future self) relevante anderen. Dit relateert aan operationeel doel 10.
- Het gesprek met andere disciplines mogelijk maken en studenten uitdagen om samen met collega's uit andere disciplines interdisciplinaire onderzoeksproblemen op te lossen (zie OD 10). Aanvankelijk leveren studenten hierin elk hun specifieke disciplinaire bijdrage, naast elkaar (intergroepcoöperatie). Vervolgens engageren ze zich in daadwerkelijke samenwerking tussen de verschillende groepen. Zo ontdekken studenten de analogieën van de eigen discipline met die van anderen, maar ook de uniciteit ervan. Het introduceren van intergroepsprocessen en –vergelijkingen draagt bij tot het duidelijker positioneren van het *disciplinaire future self*. Het bestaande 'Studium Generale' kan een mogelijkheid vormen om aan deze processen te werken.
- Studenten in reële settings maatschappelijk relevante problemen laten oplossen in samenwerking met collega's met een andere disciplinaire achtergrond, zodat deze authentieke context hun disciplinair lidmaatschap legitimeert (zie OD 10 en 37).

In lijn met de aandacht voor de persoon die onze universiteit kenmerkt (zie deel 1), vormt de **studiebegeleiding** van studenten een uitdaging bij het uittekenen van opleidingstrajecten. De vraag die voorligt is, hoe opleidingen en de instelling als geheel een adequate ondersteuning van de ontwikkeling van het *disciplinaire future self* kunnen combineren met de aandacht voor de persoon van de studenten. Met name de vraag op welke manier wordt omgegaan met studiebelemmerende factoren van fysieke, sociaal-culturele of psychologische aard waarmee sommige studenten zich geconfronteerd weten, behoeft een antwoord. Een aanpak van studiebegeleiding die complementair wordt ontwikkeld met Studentenvoorzieningen (studieadvies) op grond van een gedeelde visie omvat idealiter het hele studietraject van de studenten, van bij de oriëntering tot en met de **uitstroom** (zie OD 35 en 41).

2 Implicaties voor basisvoorwaarden

Sociale dienstverlening blijft een belangrijk aandachtspunt (zie OD 43)

De kostprijs van studeren mag nooit een drempel zijn om er niet aan te beginnen. De Sociale Dienst blijft zoeken naar manieren om de financiële drempel te verlagen en zal nagaan wat de mogelijkheden zijn om een principe van maximumfactuur van de studiekosten in de faculteiten ingang te doen vinden. Door het vastleggen van een bedrag waarboven de studiekosten niet mogen gaan zonder een verantwoording, worden de opleidingen gesensibiliseerd rond dit thema. Binnen de associatie heeft elke instelling zijn eigen sociale dienst voor studenten die waar nodig extra tussenkomt in studiefinanciering van studenten. Elke sociale dienst heeft zijn eigen systeem om na te gaan of een gezin behoeftig is. De KU Leuven wil constructief meewerken om een eenvormig model over alle campussen te verkrijgen dat bepaalt wanneer een student steungerechtigd is.

De Jobdienst vernieuwt zijn databank met het jobaanbod voor studenten en maakt deze klantvriendelijker en moderner in gebruik. Daarnaast wordt ingezet op een gelijkaardige verbetering met betrekking tot het dossierbeheer en de loonadministratie van de studentenarbeid gepresteerd in de KU Leuven. De medewerking van ICTS is in beide dossiers onontbeerlijk. In het kader van de integratie bekijkt de Jobdienst de noden van de KU Leuven-campussen inzake de tewerkstelling van jobstudenten en brengt ze in kaart wat moet gebeuren voor een meer gelijkvormige behandeling van jobstudenten in heel de Associatie.

Medische en psychologische dienstverlening (zie OD 44) wordt in Leuven geboden in samenspraak met en afgestemd op andere vormen van ondersteuning binnen en buiten de onderwijscontext. Expertzorg dient zich, in het kader van *getrapte zorg*¹³, in te voegen in de ruimere dienstverlening van Studentenvoorzieningen en in initiatieven van gemeenschaps-ondersteuning, *peer helping* bij studenten, engagementsbevordering en onderwijs-ondersteuning. Deze samenspraak biedt een student met een vraag, zorg of probleem meerdere

¹³ Bedoeld wordt het streven naar minimale zorg waar mogelijk en naar maximale zorg waar nodig volgens het principe dat iedereen in eerste instantie de meest effectieve, minst belastende, goedkoopste en kortste vorm van behandeling ontvangt die mogelijk is gezien de aard en de ernst van de problematiek.

laagdrempelige ingangspoorten naar steun, advies of hulpverlening. Dit stelt het Studentengezondheidscentrum in staat studenten te helpen die in andere omstandigheden nooit de weg naar adequate hulpverlening zouden vinden of inslaan. De dienstverlening binnen het Studentengezondheidscentrum situeert zich op de zogenaamde *eerste en tweede lijn* van de gezondheidszorg. De eerstelijnsgezondheidszorg is de rechtstreeks toegankelijke hulp waarop elke zorgzoekende een beroep kan doen. Binnen het Studentengezondheidscentrum zijn dit de huisartsen en de psychologische dienstverlening zoals het aanbieden van psycho-educatieve sessies. De tweedelijnsgezondheidszorg wordt gevormd door hulpverleners die na verwijzing kunnen worden geconsulteerd zoals een gespecialiseerd arts of een therapeut-psycholoog. Voor het Studentengezondheidscentrum wordt deze lijn gevormd door de psychiaters en psychotherapeuten van het Studentengezondheidscentrum. In de tweede lijn richt de zorg zich op symptoomreductie of behandeling van klachten én de behandeling van onderliggende, persoonsgerichte adaptatieprocessen¹⁴. Van de 'nulde' lijn wordt gesproken als niet-professionele hulpverleners mensen met zorgvragen op weg helpen naar de eigenlijke gezondheidszorg of elkaar ondersteunen in de zorg. Deze nulde lijn wordt binnen de universitaire gemeenschap en Studentenvoorzieningen verzorgd door een brede groep adviseurs, studentenbegeleiders, pastorale werkers, docenten, medewerkers en medestudenten. Zij zijn zich ervan bewust dat zij studenten - wanneer zij in hun (frequente) interactie met hen medische problemen vermoeden - kunnen doorverwijzen naar de professionele hulpverleners van het Studentengezondheidscentrum en doen dit ook consequent. De grens tussen deze niveaus is niet steeds duidelijk, maar kan situering bieden van de geboden zorg.

Naast interne samenwerking met en afstemming binnen Studentenvoorzieningen en de onderwijscontext is ook *netwerkvorming* met de externe context in de regio Leuven van belang. De dienstverlening van het Studentengezondheidscentrum is in het bestaande netwerk van zorgvoorzieningen in onze stad en regio ingeschakeld. Waar nodig en mogelijk worden samenwerkingsafspraken gemaakt teneinde correct te verwijzen naar bestaande diensten¹⁵. Waar de eigen dienstverlening tekort schiet of beter elders geboden wordt, wordt werk gemaakt van een degelijke verwijzing voor de student naar een geschikte interne of externe dienst of zorgverlener.

14 *Van getrapte zorg naar getrapte diagnostiek, Kamstra en Hutschemaekers, Tijdschrift voor Psychotherapie, 37, 2011.*

15 *Voor medische urgenties zijn er afspraken met het Leuvense huisartsennetwerk. Voor dag- en nachtopnames in geval van persoonlijke crisis en somatische indicaties zijn er afspraken met spoeddiensten UZ Leuven en UPC. Voor gespecialiseerde diagnostiek (somaïsch en psychiatrisch) en voor studenten die niet aan de toegangscriteria voor het Studentengezondheidscentrum voldoen, wordt verwezen naar een, op basis van zorgkwaliteit, geselecteerde lijst van centra en privépsychotherapeuten.*

Zorg voor welzijn en gezondheid van studenten wordt *preventief en curatief* uitgebouwd. In preventie ligt de nadruk op maximale ondersteuning van de capaciteiten van elke student en wordt zelfzorg en onderlinge sociale steun zoveel mogelijk gestimuleerd. Studenten kunnen zo optimaal de verantwoordelijkheid opnemen voor eigen gezondheid en welzijn. Curatieve zorg wordt geboden aan studenten. Ze bevinden zich daarbij in een levensfase waar ze zowel zeer beloftevol als kwetsbaar zijn. Uit onderzoek blijkt dat jongvolwassenen een verhoogd risico hebben op (geestelijke) gezondheidsproblemen, er later hulp voor zoeken dan volwassenen en de hulp eerder zoeken bij *peers* en familie dan bij gespecialiseerde hulpverleners. Bijzonder belang wordt gehecht aan een goede coördinatie van zorg en ondersteuning voor studenten die extra kwetsbaar zijn.

De 5 G's, of de kernwaarden van Alma: goed, goedkoop, gezond, genieten, gemakkelijk (zie OD 45)

Binnen het werkveld 'Voeding' streeft Alma ernaar om invulling te geven aan de missie van Studentenvoorzieningen. De baseline van Alma is 'on campus food and catering services for students and staff'. Aandacht gaat daarbij uit naar 'people', 'planet' en 'profit'. Naar de medewerkers toe, staat ergonomie centraal, rekening houdend met de fysieke zwaarte van het werk en de leeftijdscurve van het personeel. Aan 'planet' wordt gewerkt door gratis kraantjeswater aan te bieden, alsook fairtrade koffie en vegetarische maaltijden. De porties van de maaltijden worden zo uitgebalanceerd dat onnodig afval wordt vermeden. De logistieke organisatie is verbeterd om het aantal afgelegde kilometers te reduceren. De aandacht voor 'profit' vertaalt zich in eerste instantie in de zorg om het blijvend waarmaken van de missie met gezonde bedrijfsresultaten. Door op deze manier aan de '3 P's' te werken staat Alma op duurzame wijze ten dienste van de universitaire gemeenschap. De sinds 2006 neerwaartse beweging, met in de periode 2010-2012 een heel sterk negatief operationele bedrijfsresultaat, werd in 2013 omgebogen. De ommekeer werd mede gerealiseerd door te focussen op de 5 G's. Acties die het aspect 'beleving' vooropstellen binnen het domein, bepaald door de 5 G's, worden door de studenten enorm gewaardeerd¹⁶.

Blijvend investeren in Studentenhuisvesting (zie OD 46 en 47)

Algemeen kunnen we stellen dat de Dienst Studentenhuisvesting van Campus Leuven zijn opdracht moet uitvoeren in een omgeving die steeds complexer wordt. Twee evoluties zijn kenmerkend voor deze complexe omgeving:

- De grote toename van het aantal buitenlandse studenten en de gevolgen hiervan op vlak van huisvesting.
- De sterke fragmentering van de vraag naar studentenhuisvesting zowel op het vlak van soorten huisvesting als op het vlak van de duurtijd en dit zal in de toekomst nog toenemen.

¹⁶ ALMA enquête van LOKO: RvB Alma dd 26.11.2013 en 10.12.2013.

Er zijn de afgelopen jaren diverse maatregelen genomen om enerzijds in te spelen op deze beide evoluties, anderzijds om het aantal kamers uit te breiden. Mede hierdoor merken we dat dit academiejaar de eerste tekenen van een meer ontspannen kamermarkt zich aandienen en was er voor het eerst in jaren geen acuut tekort aan studentenkamers in Leuven.

Het verbeteren en optimaliseren van de huisvesting van Belgische en buitenlandse studenten moet een constante zorg zijn en vergt blijvende en bijkomende inspanningen. We benoemen enkele van de belangrijkste uitdagingen:

- Door het sluiten van enkele residenties en de integratie van de academische opleidingen dreigt een tekort te ontstaan van gesubsidieerde kamers voor minvermogende studenten.
- Er is steeds meer variatie in de vragen naar huisvesting, zowel op het vlak van tijdsduur als op het vlak van woonvorm.
- Het organiseren van de tijdelijke '*guest housing*' voor internationale studenten tijdens het begin van elk semester vergt een structurele oplossing.
- Er is een groeiende vraag vanuit de faculteiten naar tijdelijke groepsverblijven, zowel tijdens de zomermaanden als tijdens het academiejaar.
- De kwaliteit van de studentenkamers op de private markt kan beter. Voldoen aan de wettelijke veiligheidsnormen moet een minimum zijn.
- De communicatie naar de studenten moet een constante zorg zijn. Het aantal studenten dat naar huisvesting zoekt via de KU Leuven-huisvestingsdienst kan nog toenemen.

Studentenwerking (zie OD 48)

Voor de werking van LOKO en STURA worden vanuit Studentenvoorzieningen en het Gebu middelen voor hun begroting voorzien. Om deze werking verder te ondersteunen is het wenselijk dat er naast deze financiële ondersteuning ook gewerkt wordt aan een betere huisvesting voor de werking van LOKO en STURA en ook de studentenvertegenwoordiging (met name voor de Academische Raad, Raad van Bestuur, Onderwijsraad, Raad voor Studentenvoorzieningen, POC). Het gebouw in de 's-Meiersstraat, inclusief het Koetshuis, is uitstekend gelegen, maar renovatie dringt zich op. Om dit complex te ontwikkelen naar de status van 's-Meiers 5 – Studentencentrum' is spoedig overleg met Algemeen Beheer/Technische Diensten, RVB/AV vzw SSF, Studentenvvertegenwoordiging LOKO en STURA, en Studentenvoorzieningen over de aanpak van deze renovaties noodzakelijk.

Naast ontwikkelingen van de huisvesting zijn er ook noden voor ondersteuning van de werking van studentenvertegenwoordigers bij vragen van juridische of technische aard. In samenwerking met de Technische Diensten en Studentenvoorzieningen zal overlegd worden over de verdere modaliteiten van het beroep dat op deze diensten kan worden gedaan.

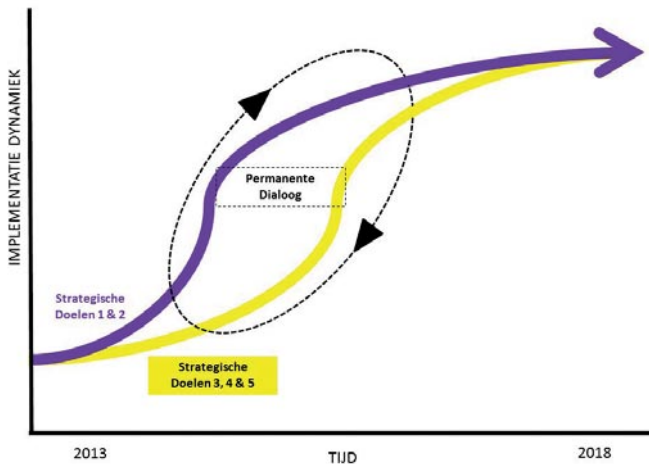
Samenwerken aan een bruisende stad en universiteit (zie OD 49 en 50)

Samenwerking met de stad, politie, onderwijsinstellingen en studenten is op de verschillende campussen een aandachtspunt. Op de campus Leuven wordt de samenwerking gecoördineerd in de Stuurgroep Leefbaarheid van het overkoepelende initiatief: Leuvense Symbiose. De werking van de Stuurgroep Leefbaarheid moet verder geconcretiseerd worden, met name moeten de werkgroepen geactiveerd worden met concrete doelstellingen.

Het Stadsoverleg Studenten waarin onderwijsinstellingen, stadsdiensten, en politie samenkomen en overleggen heeft nood aan een verbetering van haar werking en afstemming met de werkzaamheden van de werkgroepen van de Stuurgroep Leefbaarheid. Speciale werkterreinen voor de komende periode zijn veiligheid van studentenkamers, mobiliteit (bevorderen van fietsen en stappen, fietsenstallingtekort opheffen, ...) en het inrichten van een (multifunctionele) 'fuienzaal' binnen of op de rand van de 'ring' rond Leuven. In het kader van het beperken van overlast door activiteiten van studenten wordt in samenspraak met de studentenkringen, politie, stad en universiteit een aantal maatregelen genomen. Er wordt een update geschreven van het Fakbar-charter, waarin de afspraken over de identiteit van de Fakbar en de relatie met de kring worden geformaliseerd, afspraken over de stewardwerking en de rol van de universiteit worden verduidelijkt. Ook de naleving van de afspraken in het Fakbarcharter zullen directer worden opgevolgd in het overleg tussen kringverantwoordelijken van de Fakbar, de politie en de vicerector Studentenbeleid. In opvolging van het ruimteallocatiemodel (RAM) voor de facultaire kringen van LOKO wordt de uitvoering hiervan in het komende academiejaar gerealiseerd.

3 Implementatiedynamiek voor onderwijs

We hebben een implementatiedynamiek voor onderwijs voor ogen zoals weergegeven in figuur 3. Om de voorgestelde visie in de praktijk van het onderwijs te realiseren, zetten we prioritair in op het verder ontwikkelen van de visie (SD 1) en op het uitbouwen van krachtige en performante studietrajecten (SD 2). Dit is weergegeven in de parse lijn in figuur 3.

Figuur 3: Implementatiedynamiek voor onderwijs

De vraag waarvoor opleidingen staan, is hoe zij vanaf dag één studenten voluit kunnen aanspreken op het *disciplinaire future self* van studenten. **Dit vraagt van opleidingen dat ze nagaan hoe ze hun interactie met studenten (nog sterker dan reeds het geval is) zo kunnen vormgeven dat deze het *disciplinaire future self* van de student voortdurend versterkt, verdiept, (her-)oriënteert en maximaal uitdaagt.** Topics die daarbij aan de orde zullen zijn, zijn het bepalen van de biotoop die de opleidingen (in samenspraak met de onderzoeksgroepen) willen realiseren in termen van de interactie tussen kennis, vaardigheden, attitudes, de ethische component en opbouw van professionele capaciteiten; het bepalen van doelstellingen; het uittekenen van trajecten en opleidingsonderdelen inclusief studiemateriaal, werkvormen, onderwijstechnologie en assessment. Ook kunnen opleidingen zich buigen over vragen als de verbinding van de lerarenopleiding met de basisopleiding, de invulling van honoursprogramma's, hun werk met zij-instromers, werkstudenten en internationale studenten en aandacht voor diversiteit en levenslang leren.

De vooropgestelde samenwerking tussen de verschillende onderzoeksgroepen en onderwijsmedewerkers binnen een opleiding veronderstelt permanente dialoog, in de eerste plaats op de POC (zie OD 3), maar ook breder binnen de faculteit, over faculteiten heen en universiteitsbreed. De discussie die de afgelopen maanden werd opgestart, zal worden verdergezet, met bijzondere aandacht voor de betrokkenheid van alle groepen en echelons binnen onze instelling en voor een brede communicatie.

Om de implementatiedynamiek binnen de opleidingen te stimuleren worden aan elke faculteit centrale middelen voor onderwijsprojecten ter beschikking gesteld voor het academiejaar 2014-2015 en 2015-2016 (zie OD 2). Deze O-middelen worden per faculteit in opleidingen ingezet om onderwijs uit te werken dat in dialoog gaat met de visie. Daarbij kan vertrokken worden vanuit de methode van het waarderend onderzoeken: er wordt niet alleen nagegaan welke sterktes verder kunnen worden ontwikkeld, maar ook wat kan helpen om trajecten voor studenten daadwerkelijk te laten inspelen op het *disciplinaire future self* binnen de onderwijsprojecten die ze uitwerken. De projecten maken duidelijk op welke manier faculteiten zich de visie contextueel eigen maken om zo 'eenheid in diversiteit' te realiseren.

Onvermijdelijk zullen de opleidingen vanuit hun ervaringen binnen de projecten tot de vaststelling komen dat elementen van de context waarbinnen zij hun onderwijs realiseren aanpassing behoeven net om de visie te kunnen realiseren. Te denken valt aan het personeelsbeleid (zie SD 3); de systematiek van kwaliteitszorg (zie SD 4); de onderwijskundige en technologische ondersteuning voor onderwijs enerzijds en beleidsmatige, procesmatige en procedurele ondersteuning anderzijds, met inbegrip van de allocatie van mensen en middelen (zie SD 5). Deze discussies zullen worden gevoerd op de Onderwijsraad. Door uitdrukkelijk in te zetten op de **permanente dialoog** (zie de ellips in stippellijn in figuur 3) tussen de opleidingen, de faculteiten, de academische gemeenschap en de Diensten Onderwijsbeleid, Studentenvoorzieningen en andere ondersteunende diensten, kan een toetsingskader worden ontworpen dat toelaat om strategische doelen 3, 4 en 5 in lijn met de visie uit te werken (zie gele lijn in figuur 3). Dit brengt met zich mee dat de implementatiedynamiek die op gang gebracht wordt voor de grijze lijn in de tijd (en in de geest) volgt op

de dynamiek voor de paarse lijn. Voor de instelling stelt zich de uitdaging om waardering voor onderwijs, het versterken van de kwaliteitscultuur en de randvoorwaarden voor onderwijs te blijven garanderen én tegelijk te beginnen nadenken over de wijze waarop de nieuwe visie de leidraad kan vormen voor het aanpassen van activiteiten op deze vlakken. Door de verantwoordelijkheden voor onderwijs en leren bij de opleidingen en faculteiten te leggen, creëren we een opportuniteit om de planlast die ontstaat door (interne en externe) regelgeving te herdenken en op termijn tot een betere afstemming tussen verschillende niveaus te komen, zonder extra werk te genereren. Dit alles zal zijn neerslag vinden in het beleidsplan dat verder wordt geactualiseerd en in de documenten waarmee de instellingsreview wordt voorbereid.

4 Implementatiedynamiek voor basisvoorwaarden

Het studentenbeleid is van toepassing op alle studenten die studeren op de campussen van de KU Leuven. Voor de uitvoering wordt nauw samengewerkt met de professionele opleidingen van de Associatie KU Leuven. Uitgangspunt is gelijkwaardigheid van omkadering voor alle studenten KU Leuven en gelijkheid voor studenten op eenzelfde campus.

In het Stuvo-Overleg¹⁷ werd vastgesteld dat er nood is aan expertisedeling tussen de verschillende stuvo's. De vragen situeren zich voornamelijk binnen het juridische kader: wetgeving grond- en pandendecreet (huisvesting), het statuut van de student (sociale dienstverlening), wetgeving studentenhuysvesting (huisvesting). Daarnaast is er ook vraag naar het delen van informatie en ervaringen: bemiddeling met betrekking tot conflicten (huisvesting), informatie rond het beheer van residenties (huisvesting), informatie rond het omgaan met het beroeps- en ambtsgeheim (sociale dienstverlening en medische en psychologische dienstverlening). Het delen van onze (gezamenlijke) expertise met betrekking tot deze thema's met de medewerkers van andere studentenvoorzieningen komt de (samen)werking van alle diensten ten goede. De groeiende goede samenwerking bevestigt de noodzaak en het nut van expertisedeling.

17 Het stuvo-overleg is de werkgroep Studentenvoorzieningen van de Associatie KU Leuven waar gewerkt wordt aan gelijkvormige dienstverlening over de campussen heen.

Strategische en operationele doelstellingen (fase 4: opleveren)

Dit onderdeel van het beleidsplan behandelt de uitwerking en implementatie van de visie op onderwijs en studentenbeleid. Dit vertaalt zich in een aantal strategische en operationele doelstellingen waaraan actiepunten worden verbonden. Daarbij hebben de eerste twee strategische doelstellingen voornamelijk betrekking op het voeren van de inhoudelijke dialoog met de faculteiten over en het realiseren van de visie in de opleidingen, terwijl de daaropvolgende drie strategische doelstellingen eerder aangeven wat in de komende beleidsperiode de focus van het onderwijsbeleid zal zijn, rekening houdend met de resultaten van de inhoudelijke dialoog (zie paragraaf 3.3). De zesde doelstelling formuleert doelen specifiek voor leven aan de KU Leuven (zie ook het Beleidsplan 14-18 Studentenvoorzieningen¹⁸).

STRATEGISCH DOEL 1: IN DIALOOG DE UNIVERSITAIRE VISIE VERDER ONTWIKKELEN

Werken aan kwaliteitsvol onderwijs vergt overleg. Hoe kunnen we studenten vormen tot personen die als academisch geschoolden op een zorgzame, duurzame en kritische wijze kunnen bijdragen aan de samenleving? Hoe kunnen we daarbij hun *disciplinaire future self* voortdurend aanspreken, versterken, verdiepen, (her)oriënteren en uitdagen? Een volgehouden dialoog laat toe de visie verder te ontwikkelen en deze disciplinebreed te vertalen binnen de opleidingen en faculteiten, alsook toe te werken naar een verdere wetenschappelijke onderbouwing. Om de kwaliteitscirkel te sluiten fungeert de visie als toetsingskader voor de uitbouw van en voor de interne en externe verantwoording over het onderwijsgebeuren aan de KU Leuven. De opleidingen, faculteiten, brede academische gemeenschap en de Diensten Onderwijsbeleid, Studentenvoorzieningen en de andere ondersteunende diensten overleggen over het bijstellen en verder uitbouwen van de randvoorwaarden voor onderwijs en studeren (zie paragraaf 3.3). De hele universitaire gemeenschap wordt op de hoogte gehouden van de evoluties op dit vlak via een verzorgde en doeltreffende communicatie. Ook met de Vlaamse overheid wordt het gesprek aangegaan over regelgeving die het werken vanuit de visie ondersteunt.

¹⁸ Nota Raad voor Studentenvoorzieningen 27 juni 2013 'Operationalisering van strategische doelstellingen bij de strategie studentenvoorzieningen 2014-2018'.

1. De **dialog** over de visie op kwaliteitsvol onderwijs aanmoedigen op alle plaatsen van de universiteit zodat een brede bekendheid en gedragenheid wordt bevorderd (cf. fase 3, punt 3).
 - Faculteiten en opleidingen overleggen binnen facultaire gremia, maar ook daarbuiten (bijvoorbeeld op de Onderwijsraad) over de visie en de uitwerking van de visie in de opleidingen. Met name de projecten die ze in het kader van de visie uitwerken (zie SD 2) dienen daarbij tot hefboom.
 - Faculteiten en opleidingen gaan de mogelijke impact na van de visie op personeelsbeleid, kwaliteitszorg en randvoorwaarden voor onderwijs en leren. Ze gaan hierover in dialoog met de Diensten Onderwijsbeleid, Studentenvoorzieningen en de andere ondersteunende diensten (zie ook OD 6).
2. Opleidingen en faculteiten van bijkomende middelen voorzien om de visie verder te **concretiseren** in facultaire projecten.
 - Onderwijsmiddelen rechtstreeks in de faculteiten inzetten om de visie verder te concretiseren in het kader van projecten.
3. De rol van de **POC** en de programmadirecteur verder uitbouwen zodat deze nog meer voluit de verantwoordelijkheid en het eigenaarschap voor de kwaliteit van het onderwijs kunnen opnemen en, meer in het bijzonder, zodat zij studietrajecten kunnen uitbouwen die de visie mee realiseren.
 - Verder op punt stellen van de rol en de taken van de programmadirecteur tegen de achtergrond van de visie en het vertrouwen dat aan de POC's wordt gegeven.
 - Het voorzien van de programmadirecteur van de nodige instrumenten (onder andere empirische data). Dit relateert aan operationeel doel 30.
4. De **empirische en verdere theoretische onderbouwing** van de visie van de KU Leuven versterken.
 - Opleidingen die aan de slag gaan met onderwijsmiddelen leveren *bottom up* een bijdrage aan de verdere uitbouw van de visie.
 - Studierendement in curricula en studieresultaten in opleidingsonderdelen die deel uitmaken van de projecten gericht op het realiseren van de nieuwe visie opvolgen en de samenhang onderzoeken tussen de evolutie van het studierendement van studenten en de in het kader van de projecten uitgevoerde initiatieven.

5. De visie articuleren in een **toetsingskader** voor de uitbouw van het onderwijsgebeuren aan de KU Leuven dat het mogelijk maakt dat de instelling intern en extern (bijvoorbeeld bij een instellingsreview) duidelijk kan maken waarvoor ze staat en welke criteria zij zelf naar voren schuift om het succes van haar beleid aan af te meten (cf. fase 3, punt 3).
 - Vanuit de visie en de concretisering daarvan in opleidingen een toetsingskader ontwikkelen voor alle aspecten van het onderwijsbeleid (het allocatiemodel [mensen en middelen], de beleidsmatige en procesmatige-procedurele randvoorwaarden en de onderwijskundige-technologische ondersteuning).
6. Samen met de onderwijsadministraties en onderwijsondersteunende diensten en waar relevant studentenvoorzieningen, de **randvoorwaarden** voor onderwijs en leren uitbouwen in lijn met de ontwikkelde visie (cf. fase 3, punt 3).
 - Nagaan hoe de complementariteit tussen universiteitsbrede en facultaire diensten op het vlak van onderwijskundige en technologische ondersteuning enerzijds, en beleidsmatige, procesmatige en procedurele ondersteuning anderzijds zo adequaat mogelijk vorm kan krijgen, met inbegrip van een reflectie over de (her)allocatie van middelen en mensen die daarmee gepaard gaat.
7. **Communicatie** over onderwijs- en studentenbeleid tussen Academische Raad, Gebu, Onderwijsraad, ondersteunende diensten en faculteiten (POC's, docenten, onderwijs-ondersteuners, studiebegeleiders, administratie, studenten) verbeteren door de bestaande kanalen op hun efficiëntie en effectiviteit te evalueren en nieuwe aan te boren.
 - Een nieuwsbrief onderwijs opzetten en daarbij nagaan hoe deze adequaat kan worden afgestemd op de behoeften van diverse doelgroepen.
 - Nagaan of studenten(vertegenwoordigers) over onderwijs kunnen worden geïnformeerd via Toledo.
 - Onderwijsinformatie beter ontsluiten (zie ook OD 30), met bijzondere aandacht voor informatie voor internationale studenten.
8. Vanuit de visie en de concrete realisaties ervan gaat het Gebu met de Vlaamse overheid, VLOR, VLUHR, VLIR en de NVAO de **dialogo** aan zodat onze instelling op autonome en dienstbare wijze haar maatschappelijke verantwoordelijkheid beter kan opnemen.
 - Het gesprek aangaan over de financiering van het onderwijs.
 - Het gesprek aangaan over de regelgeving rond kwaliteitszorg, de Europese hoger onderwijsruimte.
 - Het gesprek aangaan over de verdere democratisering van het hoger onderwijs, met name naar kansengroepen toe.

STRATEGISCH DOEL 2: KRACHTIGE EN PERFORMANTE STUDIETRAJECTEN UITBOUWEN

Het voortdurend versterken, verdiepen, (her-)oriënteren en uitdagen van het *disciplinaire future self* zodat studenten als personen op een zorgzame, duurzame en kritische wijze kunnen bijdragen aan de samenleving, plaatst opleidingen voor de uitdaging om de trajecten die ze aan studenten aanbieden te innoveren. Experiment en vernieuwing, vrijheid en creativiteit zijn nodig om krachtige en performante leeromgevingen hun plaats te geven en/of verder uit te bouwen in trajecten die studenten blijvend op hun identiteitsgebaseerde motivatie aanspreken en zo bijdragen aan een verbeterde studievoortgang.

9. Een voor de opleiding relevant **evenwicht expliciteren** tussen aandacht voor kennisconstructie, vaardigheden en attitudes, de ontwikkeling van professionele capaciteiten en een zorgzame, duurzame en kritische houding.
 - Opleidingen bespreken en expliciteren (bv. in een ORK, bij het opstellen van domeinspecifieke leerresultatenkaders) het gerealiseerde en gewenste evenwicht, tegen de achtergrond van de visie.

10. Opleidingen stemmen de **opleidingstrajecten** en **opleidingsonderdelen** af op de visie.
 - Leerresultaten en vormingsdoelen van trajecten die inspelen op de visie herbekijken en in dat kader een doordachte ordening in de opbouw van curricula expliciteren en versterken. Daarbij studiemateriaal, werkvormen en evaluatievormen voor opleidingsonderdelen kiezen in lijn met de plaats ervan in het studietraject van studenten. Flexibiliteit zo inbouwen dat het traject inspeelt op het toekomstbeeld dat studenten zich voorhouden én het tegelijk mogelijk maakt dat dit toekomstbeeld ook kan worden bijgesteld. Bijzondere aandacht besteden aan de plaats van onderwijs-technologie in het opleidingstraject.
 - Het onderwijsaanbod rationaliseren zodat onderwijsinspanningen meer geconcentreerd kunnen worden ingezet voor de realisatie van de opleidingstrajecten die stroken met de visie.
 - Bijzondere aandacht voor opleidingen die van oordeel zijn dat de doelen van de opleiding beter kunnen gerealiseerd worden in tweejarige in plaats van eenjarige domeinmasters of via de inrichting van specifieke onderzoeksmasters.
 - In de vorming van studenten aandacht besteden aan de thematiek van wetenschappelijke integriteit en plagiaatpreventie.
 - De masterproef herbekijken in het licht van de visie, met adequate feedback voor studenten als bijzonder aandachtspunt. In de feedback met name ingaan op wetenschappelijke integriteit en de reflectie maken op de wijze waarop studenten via het werk aan de masterproef hun *disciplinaire future self* zichtbaar maken. In dit opzicht elke masterproef van een mondelinge bespreking voorzien.
 - Studenten uitnodigen om met hun masterproef indien relevant een stem te laten klinken in het maatschappelijk debat (wetenschapscommunicatie en -valorisatie).

11. De permanente dialoog over kwaliteitsvol **assessment** tussen de onderwijsverstrekkers die de verantwoordelijkheid voor een opleiding opnemen (docent, POC, examencommissie) blijven stimuleren en een proactief toetsbeleid ontwikkelen.
 - Opleidingen bespreken en expliciteren een toetsbeleid.
 - Nagaan of examens kunnen worden afgenomen door docenten die de lessen niet zelf hebben verzorgd.
 - Nagaan of aan het einde van een opleidingstraject een overkoepelend, geïntegreerd examen kan worden afgenomen van de studenten.
 - Een aanbod van individuele of collectieve feedback voor studenten garanderen bij alle assessmentvormen.
 - De toenemende juridisering van het toetsen counteren door een transparante assessment van de studenten op te zetten in lijn met de visie.
 - Wanneer opleidingen de trajecten die ze aanbieden in het licht van de visie hebben bijgesteld, de repercussies hiervan voor het OER in kaart brengen en doorwerken.

12. Voorzien in een met de basisopleiding verbonden traject van **lerarenopleiding**.
 - Verdere (inhoudelijke en organisatorische) integratie van de lerarenopleiding in de curricula in de vorm van domeinmasters, educatieve masters of parallel met (of na) de masteropleiding.
 - De samenhang en interactie tussen de universiteit, hogescholen en CVO's rond de lerarenopleiding bevorderen.

13. Voorzien in **honours-programmes** die studenten toelaten om bepaalde onderwerpen disciplinair en/of interdisciplinair uit te diepen.
 - Proefprojecten met honours-programmes opzetten waarin studenten die aan het vooropgestelde profiel beantwoorden, participeren aan specifiek disciplinair en interdisciplinair onderzoek.
 - Nagaan op welke wijze een internationale component en/of oriëntatie in dergelijke honours-programmes kan worden ingebouwd.

14. Voorzien in een traject dat aandacht besteedt aan **ondernemerschap** voor studenten die hun *'future self'* definiëren in termen van een innovatiegedreven en academisch verankerd ondernemerschap dat aansluit bij hun passie om nieuwe vindingen te 'vermarkten'.
 - Uitbouw van een universiteitsbreed aanbod ondernemerschapsonderwijs in al zijn facetten (economisch, technologisch, juridisch, financieel, ...).
 - Nagaan of naast de reeds bestaande statuten, ook een specifiek ondernemerstudent-statuut nodig is.
 - Nagaan of binnen de faculteiten kan worden voorzien in infrastructuur voor deze studenten.

15. De bagage valoriseren die **zij-instromers** en **werkstudenten** inbrengen in de opleiding door de disciplinaire identiteit die ze reeds ontwikkelden in de dynamiek tussen docenten en studenten, en studenten onderling binnen te brengen. Daarbij bijzondere aandacht besteden aan de uitdagingen en opportuniteiten die de aanwezigheid van zij-instromers en werkstudenten met zich meebrengt, voor de ontwikkeling van interdisciplinaire openheid en samenwerking.
16. Aansluitend bij het diversiteitsbeleid van de KU Leuven binnen de opleidingen oog hebben voor de **diversiteit** van de studenten.
- Onderwijsverstrekkers en studenten stimuleren om binnen het opleidingstraject verschillende invalshoeken te begrijpen en aan elkaar te toetsen zodat recht kan worden gedaan aan een verscheidenheid aan ideeën en zienswijzen die studenten binnen brengen vanuit een verscheiden achtergrond (internationaal, fysiek, sociaal-cultureel, psychologisch ...).
 - De aandacht voor diversiteit binnen de opleidingen complementeren met een doelgroepenwerking vanuit Studentenvoorzieningen. Daarbij inzetten op samenwerking tussen de opleidingen, faculteiten en studentenvoorzieningen:
 - Via het Contactpunt Religie ervoor zorgen dat alle KU Leuven-campusen op de hoogte zijn van het beleid dat de KU Leuven voert inzake religieuze en levensbeschouwelijke diversiteit en in het bijzonder over de te volgen procedure om een (deel-)examen te verplaatsen omwille van een religieuze feestdag.
 - Het Contactpunt Religie voor de campus Leuven locaties voor stille ruimtes laten zoeken en lokalen die ter beschikking kunnen worden gesteld voor activiteiten van religieuze KU Leuven-gemeenschappen.
 - De werking rond studenten met een migratieachtergrond onverminderd verder zetten.
 - Werken aan sensibilisering voor studenten met een functiebeperking en stappen zetten om in samenwerking met de opleidingen een inclusieve onderwijsomgeving uit te bouwen. De Cel studeren met een functiebeperking bouwt in het kader van de integratie een antennewerking uit op de KU Leuven-campusen en implementeert er het KU Leuven-model.
 - Internationale studenten gastvrij onthalen. Hiertoe stelt de Cel Internationale Studenten een meerjaren-actieplan op m.b.t. 'leren en leven van internationale studenten in Leuven' en toetst dit af bij de faculteiten. Daarbij wordt ook onderzocht of de Orientation Days samen met de faculteiten kunnen georganiseerd worden.
 - De Cel Internationale Studenten zorgt onder de naam 'Pangaea' voor een verwelkomend en laagdrempelig onthaal en mogelijkheden tot ontmoeting van/voor internationale studenten in de vorm van een brede waaier aan initiatieven én een ontmoetingscentrum, en werkt hiervoor waar mogelijk samen met de faculteiten. Op deze manier creëren we een internationaal en intercultureel praktijkplatform waar internationale en interculturele competenties kunnen opgedaan worden door zowel Vlaamse als internationale studenten en waar Vlaamse studenten geprikkeld worden voor een buitenlandervaring.

17. Faciliteren van mogelijkheden (opleiding, ruimte, faciliteiten) voor studenten om in relatie tot hun bredere academische vorming via vertegenwoordiging, ondernemen, het ondersteunen van (jongere) studiegenoten via *'Peer Assisted Learning'*, vrijwilligerswerk, intercultureel leren, inzet voor milieu, inzet voor vrede, inzet in ngo's, inzet tegen armoede, ..., persoonlijke en **sociale verantwoordelijkheidszin** te ontwikkelen en daarvoor erkenning geven, bijvoorbeeld in de vorm van een extracurriculair digitaal paspoort of portfolio.

- Cultuurparticipatie en cultuurcreatie bij studenten aanmoedigen en hen uitdagen om de band tussen cultuur en wetenschap/technologie te onderzoeken.
- Een themawerking uitbouwen waarbij studenten financieel worden ondersteund om acties/events rond een maatschappelijk thema te organiseren.
- Meebouwen aan het project 'Casa Cura: zorgen voor de kotmadam' waarbij studenten inwonen bij oudere mensen.
- De ecologische dimensie van duurzaam wonen op studentenkamers versterken.
- 'Omkaderd Wonen' waarbij studenten met een fysieke functiebeperking worden ondersteund door medebewoners-studenten versterken en verder uitbouwen.
- Voorzien in een valorisatie van deelname aan bestuursfuncties en vertegenwoordiging in de organen van de KU Leuven en erkende kringen van de universiteit.
- Nagaan of en zo ja hoe extracurriculaire inspanningen van studenten die bijdragen aan de ontwikkeling van persoonlijke en sociale verantwoordelijkheidszin erkend kunnen worden, bijvoorbeeld in de vorm van een extracurriculair digitaal paspoort of portfolio waarmee studenten kunnen aantonen hoe zij door middel van extracurriculaire activiteiten hun disciplinaire future self hebben gerealiseerd en adequaat hebben geïntegreerd in hun zelf-concept.

18. Ontwikkelen van een actuele visie op **levenslang leren** aan de KU Leuven.

- Bereiken dat de KU Leuven binnen de reguliere opleidingen en door middel van een aanbod van permanente vorming een kwalitatief aanbod doet met oog voor actualisering, verdieping, heroriëntering, vanuit beroepsperspectief of persoonlijke interesse; samenhangend met en voortvloeiend uit het reguliere aanbod binnen een bepaalde discipline of in een interdisciplinair perspectief (ook voor werkstudenten, adult education, blended learning).
- De persoonsgerichte benadering in de onderwijsvisie van de KU Leuven in universitaire permanente vorming implementeren.
- Het aanbod van universitaire permanente vorming beter structureren, door de verhouding tot de dienstverleningsopdracht van de KU Leuven uit te klaren en bekend te maken.
- De integratie realiseren van de AVL-nascholing binnen de Cel Levenslang Leren van de Dienst Onderwijsprofessionalisering en -ondersteuning.
- Kwaliteitszorgsysteem voor universitaire permanente vorming ontwikkelen.
- Universitaire permanente vorming faciliteren via een efficiënte omkadering van faculteiten en faculteitsoverschrijdende PV-diensten en verbetering van een aantal randvoorwaarden.
- Universitaire permanente vorming een gezicht geven en als een sterk merk op de markt zetten.
- Samenwerking met Associatiepartners aanmoedigen en faciliteren.

STRATEGISCH DOEL 3: WAARDERING VOOR ONDERWIJS VERDER VERSTERKEN

Goed onderwijs kan niet zonder uitstekend personeel dat dag na dag deskundig en enthousiast gestalte geeft aan onderwijs: docenten/onderzoekers, doctorandi, praktijk-assistenten, AAP/BAP'ers, monitoren. Het is en blijft een uitdaging om in lijn met de visie de waardering te versterken van de inspanningen die de onderwijsverstrekkers leveren zoals aan bod kwam in fase 3 punt 3.

19. Perspectieven van **groei en ondersteuning** aanbieden aan startende academici om aansluitend bij een sterk onderzoekspotentieel gaandeweg meer verantwoordelijkheid op te nemen en talenten te ontwikkelen in onderwijs.
 - Bij het geheel van de aanwervingen (en toewijzing van onderwijsopdrachten) rekening houden met de verschillende profielen die nodig zijn om opleidingstrajecten uit te bouwen die inspelen op de integrale academische vorming van studenten, zowel vanuit onderzoeksgroepen die fundamenteel als vanuit deze die meer toepassingsgericht werken in nauwe samenspraak met de facultaire onderwijscommissies.
 - Voor jonge docenten een loopbaantraject uittekenen waarbij een optimale afstemming tussen de onderwijsopdracht en de uitbouw van een onderzoeksprogramma wordt nagestreefd, door hen in te zetten voor onderwijs dat zo nauw mogelijk bij hun onderzoek aansluit.
 - Onderwijsdienstverlening beschermen om zo de verbreding van het *disciplinaire future self* van studenten te garanderen en de inspanningen hiervoor te waarderen (bijvoorbeeld in de onderwijsbelasting).
 - Stimulansen geven om (groepen van) docenten met meer anciënniteit in de bachelor opleidingsonderdelen te laten verzorgen die studenten de breedte van de discipline tonen en hen erop aanspreken.
 - Nagaan hoe het gewicht van onderwijs en onderzoek bij het opnemen van een sabbatical afhankelijk kan worden gemaakt van de taken en verantwoordelijkheden die de betrokkenen vanuit de onderzoeksgroep in onderwijs opnemen.
 - Bij de aanstelling van niet-onderzoekers, praktijkassistenten en monitoren die instaan voor essentiële bouwstenen in het onderwijscurriculum, de vereiste van onderwijskundige knowhow inbouwen en verder ondersteunen en certificeren.
20. Het **onderwijsportfolio** als begeleidingsinstrument en verplicht onderdeel van het onderwijsdossier een vaste plaats geven in de loopbaanontwikkeling van docenten en de implementatie ervan monitoren.
 - Verder op punt stellen van het onderwijsportfolio en hoe het een bijdrage kan leveren aan het ondersteunen van de docent in de verschillende fasen van zijn of haar loopbaan, zonder daarbij administratieve overlast te creëren.
 - Een brede waaier aan feedback betrekken in het onderwijsportfolio: de resultaten van de online studentenbevragingen, maar ook zelfreflectie en peer review.
 - Een toekomstgericht beleid ontwikkelen waarin docenten worden aangemoedigd om over hun onderwijsportfolio in gesprek te treden met een 'peer review'-commissie en het 'peer review'-verslag mee in hun onderwijsdossier te integreren.

- Nagaan of, en zo ja, hoe het onderwijsportfolio universiteitsbreed kan worden gehanteerd om structurele knelpunten op te sporen en in het onderwijsbeleid aan te pakken. Onderwijsportfolio's zijn ontwikkelingstools voor individuele docenten maar houden ook de universiteit een spiegel voor en kunnen op generisch niveau inspiratie bieden.
21. Het aanbod voor **onderwijskundige professionalisering** voor onderwijsverstrekkers uitbreiden, actief promoten en deelname certificeren.
- Een aanbod doen van onderwijskundige vorming voor doctoraatsstudenten die onderwijs verzorgen (seminaries, werkcolleges, oefeningen, ...) dat focust op disciplinaire concepten en vaardigheden, aangeboden vanuit een samenwerking tussen de faculteiten, Dienst Onderwijsprofessionalisering en -ondersteuning, YouReCa, de doctoral schools en de Personeelsdienst. Een werkwijze uitwerken voor de certificering hiervan.
 - Onderwijskundige vorming aanbieden voor studiebegeleiders, monitoren en praktijk-assistenten die studenten begeleiden bij het verwerven van disciplinaire concepten en vaardigheden, versterken. Een werkwijze uitwerken voor de certificering hiervan.
 - Een onderwijskundig aanbod uitbouwen voor docenten die gaandeweg bredere onderwijstaken op zich nemen, bijvoorbeeld in oriënterende componenten van het curriculum of componenten die focussen op disciplinaire concepten, interdisciplinaire vaardigheden of het oplossen van maatschappelijk relevante problemen in reële settings. Deelname aan dit aanbod certificeren via het onderwijsportfolio.
22. Nagaan hoe het **gewicht van onderwijs en onderzoek bij promotie** afhankelijk kan worden gemaakt van de taken en verantwoordelijkheden die de betrokkenen vanuit de onderzoeksgroep in onderwijs opnemen.
- Een beleid voorbereiden rond loopbaandifferentiatie in lijn met de visie. Bij benoemingen duidelijk stellen wat de verwachtingen zijn inzake onderzoek, onderwijs en dienstverlening en de evaluatie daarop afstemmen.
 - In de evaluatie van de docent aandacht hebben voor innovatie en experiment en voor de bijdrage die de docent levert aan onderwijs én onderzoek in hun onderlinge samenhang.
23. De **Prijs van de Onderwijsraad** toekennen aan individuele docenten maar ook groepen docenten die een originele bijdrage leveren aan de visie van de KU Leuven.
24. Onderzoeken of, en zo ja, op welke manier, in welke opleidingen en voor welke aspecten **emeriti** betrokken kunnen worden bij het onderwijs. Gedacht kan worden aan het valoriseren van hun brede kijk op de discipline ('heliview'), hun interdisciplinair netwerk en hun engagement.
- Het gesprek aangaan met het emeritiforum KU Leuven en onderzoeken hoe buitenlandse universiteiten emeriti creatief in onderwijs betrekken (bijvoorbeeld door bij te dragen aan colleges zonder dat zij eindverantwoordelijkheid hiervoor opnemen en op vraag van de faculteit).

STRATEGISCH DOEL 4: DE KWALITEITSCULTUUR VERSTERKEN

De KU Leuven bouwt aan een cultuur waarin onderwijs belangrijk wordt geacht en de zorg voor de kwaliteit van het onderwijs als vanzelfsprekend wordt beschouwd. Dit vergt een volgehouden aandacht voor kwaliteitszorg. Om de kwaliteitscultuur te versterken wordt ingezet op het expliciteren en verder vorm geven van het kwaliteitszorg- en verbeterbeleid in lijn met de visie. Hierop werd ook ingegaan onder fase 3, punt 3.

25. Het interne kwaliteitszorgsysteem **versterken** in lijn met de visie en het daarmee samenhangende toetsingskader (zie ook OD 5). Interne en externe ontwikkelingen (de integratie, de verdere ontwikkeling van de facultaire onderwijsondersteuning, de resultaten van de visitaties, de instellingsreview) daarbij aangrijpen om bestaande universiteitsbrede initiatieven te optimaliseren en beter op de visie en op elkaar af te stemmen. De (versterking) van het interne kwaliteitszorgsysteem kaderen in de opties die door het Gebu worden genomen in de dialoog met de Vlaamse overheid, VLOR, VLUHR, VLIR en de NVAO over de regelgeving rond kwaliteitszorg en de uitkomsten van dit overleg (zie OD 8). Bij de realisatie van dit doel bijzondere aandacht schenken aan de rol en taakbelasting van de POC's (zie OD 3).
 - Bestaande initiatieven (waaronder de alumnibevraging, de online studentenbevraging, ...) evalueren in het licht van interne en externe ontwikkelingen en verbeteracties formuleren.
 - Uittesten van alternatieve en/of complementaire onderwijsbeoordelingen, bijvoorbeeld in de vorm van meer kwalitatieve bevragingen, hearings van aselechte groepen van studenten uit verschillende fasen van het studietraject of 'peer'-evaluatie van onderwijs.
 - De onderlinge samenhang van universiteitsbrede initiatieven expliciteren en de verhouding tot facultaire initiatieven verduidelijken.
 - Op de verschillende niveaus proactief en planmatig werken rond onderwijs. Hierbij de afstemming en de interactie tussen de facultaire beleidsplannen en het universitaire beleidsplan onderwijs een belangrijke rol laten spelen.
 - De opvolging van evaluatie- en monitoringinitiatieven versterken door op de geëigende niveaus te rapporteren en de resultaten aan te grijpen om het gesprek over onderwijs aan te gaan.
26. Het proces van de voorbereiding van **zelfevaluatierapporten** optimaliseren zodat opleidingen (nog beter) de verantwoordelijkheid voor de inhoudelijke kwaliteit van hun onderwijs kunnen opnemen.
 - Evaluatie van het voorbereidingsproces van zelfevaluatierapporten en uitwerken van optimaliseringsinitiatieven.
27. De kwaliteitszorgsystematiek van **nieuwe opleidingen** enerzijds en opleidingen die in **interuniversitair/internationaal** verband worden aangeboden anderzijds zo opzetten dat een adequate opvolging van de onderwijskwaliteit mogelijk is.
 - Een aangepast kader uitwerken voor de kwaliteitszorg ten aanzien van nieuwe opleidingen en opleidingen die in interuniversitair verband worden aangeboden.

28. Een strategisch beleid ontwikkelen voor **anderstalige** opleidingen.
- Evalueren en bijsturen van de criteria die gehanteerd worden bij het beoordelen van aanvragen voor anderstalige opleidingen.
 - Engelse en Nederlandse taalopleidingen voorzien voor docenten met taalproblemen.
29. De aandacht voor de kwaliteit van de **taalbeheersing** van de docenten verder verankeren in het intern kwaliteitszorgsysteem.
- Nagaan in hoeverre de kwaliteit van de taalbeheersing onderdeel kan uitmaken van de online studentenbevraging en op een nog meer geprofileerde manier kan worden meegenomen in het onderwijsportfolio.
30. **Ontsluiting van onderwijsinformatie en onderwijsindicatoren** verder uitwerken (zie ook OD 3).
- De kwaliteit en transparantie van cijfergegevens en kwalitatieve informatie over onderwijs verder verhogen.
 - Nagaan of nog meer thema's die een rol spelen in onderwijskwaliteit kunnen gevat worden door beleidsindicatoren.
 - In samenwerking met Alumni KU Leuven een zo volledig mogelijke databank over afgestudeerden opzetten met in acht neming van de privacy regelgeving.
31. Verder benutten van de opportuniteiten van de **integratie** en het opvangen van de toenemende schaalvergroting (studentenaantallen, opleidingen, diploma's, docenten) en complexiteit die ermee gepaard gaan. Daarbij inzetten op de profilering van de verschillende opleidingen binnen de Associatie zodat dit de oriëntering van studenten kan versterken (zie ook OD 33).
32. Bestaande **beroepsprocedures** en in het bijzonder de uitvoering ervan optimaliseren, door ze niet alleen als decretale verplichting te beschouwen maar ook als middel om de kwaliteit van het onderwijs, inclusief het toetsingsbeleid, en de studievoortgang te bevorderen (zie OD 11).
- Ervoor zorgen dat studenten feedback krijgen na een weigering tot vrijstelling.
 - Het verder verbeteren van de (ICT-)communicatie in verband met opgelegde studievoortgangsmaatregelen naar de studenten.
 - Inzetten op voldoende motivering van beslissingen in verband met het niet-slagen van studenten die slechts voor een beperkt aantal opleidingsonderdelen een onvoldoende behaald hebben.
 - Het optimaliseren van de beroepsprocedure voor studenten uit de geïntegreerde opleidingen.

STRATEGISCH DOEL 5: RANDVOORWAARDEN VOOR ONDERWIJS

Goed onderwijs vindt niet plaats in het ijle. Integendeel, onderwijs wordt gestalte gegeven in de dagelijkse en noodzakelijkerwijs sterk discipline-gekleurde interactie tussen studenten en onderwijsverstrekkers. KU Leuven zet randvoorwaarden uit, bewaakt deze kritisch en optimaliseert ze voortdurend in lijn met de visie en in dialoog met de snel wijzigende (inter-) nationale context waarbinnen de universiteit functioneert. Dit kwam aan bod onder fase 3, punt 3.

33. Verder bruggen bouwen tussen het **secundair en het hoger onderwijs** en bijdragen tot de oriëntatie van abiturienten.

- Pilotprojecten ontwikkelen (MOOC's of SPOC's, virtuele lesweek) die duidelijk kunnen maken wat de discipline karakteriseert en aanbieden aan abiturienten van het secundair onderwijs met aangepaste oriënteringsopdrachten om zo de kwaliteit van de instroom te verbeteren.
- Nagaan of de MOOC's en SPOC's een plaats kunnen krijgen in de tool die de Dienst Studieadvies in samenwerking met experts en faculteiten ontwikkelt en die het voor toekomstige studenten mogelijk maakt zichzelf te positioneren ten aanzien van persoonsgebonden factoren die studiesucces beïnvloeden enerzijds en ten aanzien van opleidings specifieke verwachtingen anderzijds.
- Nagaan wat de waarde kan zijn van richtings specifieke en/of algemene ijkingsstoetsen bij de oriëntering van abiturienten door de faculteiten in het algemeen en binnen de tool die de Dienst Studieadvies ontwikkelt.
- Nagaan op welke manier het werk van de klassenraad van het secundair onderwijs een plaats kan krijgen bij de oriëntering van abiturienten door de faculteiten in het algemeen en binnen de tool die de Dienst Studieadvies ontwikkelt.
- Het overleg en de samenwerking met het secundair onderwijs verder zetten over de oriëntering van de studenten.
- Studenten directer betrekken in de communicatie naar scholieren uit het secundair onderwijs via onder andere SID-ins en Infodagen.
- Bij de oriëntering van studenten de troef uitspelen dat de Associatie KU Leuven een groot aantal opleidingen in haar portefeuille heeft.
- Nagaan hoe het brede aanbod van de Associatie (ook van professionele opleidingen) doeltreffend onder de aandacht kan worden gebracht bij de oriëntering van abiturienten.

34. Opleidingen zo profileren dat ze studenten in een vroeg stadium van de studieloopbaan toelaten om in overleg met de onderwijsverstrekkers na te gaan of zij de juiste studiekeuze hebben gemaakt en of een eventuele **heroriëntering** wenselijk is.

- Nagaan of curricula zo kunnen worden opgezet dat op basis van de resultaten van het eerste semester uitspraken kunnen worden gedaan over de slaagkansen van studenten in het verder vervolg van de opleiding.
- Studievoortgangsmaatregelen herdenken in functie van een vroegere heroriëntatie (zie ook OD 32).
- Bij de heroriëntering van studenten de troef uitspelen dat de Associatie KU Leuven een groot aantal opleidingen in haar portefeuille heeft.

35. Het actualiseren van het kader en de visie rond **studiebegeleiding** in lijn met de visie op onderwijs en leren en met het oog op een verbeterde studievoortgang.
- Zorgen dat een relevant aanbod rond studiebegeleiding wordt gedaan. Het personeel hiervoor op het gepaste echelon inzetten (zie ook OD 6).
 - Studiebegeleiders een specifieke vorming aanbieden en deze certificeren.
 - Facultaire studiebegeleiders ondersteuning aanbieden in hun begeleidingstaken, zowel op het vlak van leerprocesbegeleiding als op het vlak van studietrajectbegeleiding.
 - Stappenplannen (protocollen) uitwerken die studie(traject)begeleiders toelaten om studenten op een systematische, onderbouwde en gedeelde wijze te begeleiden. Alle ontwikkelde stappenplannen worden afgetoetst aan de specifieke noden van studenten uit kansengroepen.
 - De visietekst op de rol van het monitoraat als cruciaal element in het onderwijs van KU Leuven actualiseren.
36. In samenwerking met de Technische Diensten, ICTS en LIMEL goed functionerende multimedievoorzieningen en **infrastructuur** voor onderwijs verder uitbouwen.
- De fundamentele en kritische reflectie voeren over de vraag of, en zo ja, de manier waarop nieuwe ontwikkelingen op het vlak van onderwijstechnologie en multicampus-onderwijs een diepgaande invloed uitoefenen op het leerproces van studenten en het aanspreken van studenten op hun disciplinaire future self. Zo ja, aandacht besteden aan de ondersteuning ervan.
 - Aandacht besteden aan een doordachte inschakeling van ICT in het onderwijs (technologische tools, MOOC's en SPOC's).
 - Ontmoetingsruimtes creëren waarin onderzoekers niet alleen onderling, maar ook met studenten kunnen samenwerken.
 - Ruimtes voor onderwijs waar mogelijk dicht bij onderzoekruimtes brengen.
 - Aanpassen van bestaande leerruimtes en infrastructuur aan vormen van multicampus-organisatie, blended learning en stimulerende werkvormen.
 - Nagaan hoe de uitleendiensturen van LIMEL kunnen worden verbeterd.
 - Nagaan in welke mate in alle aula's kan worden voorzien in performante internet-verbindingen.
37. Een visie ontwikkelen om **stage** en **stagebegeleiding** universiteitsbreed te ondersteunen in lijn met de visie op onderwijs en leren.
- Een visietekst opstellen over de rol van de stage en de stagebegeleiding.
 - In de visietekst aandacht besteden aan de juridische aspecten van de samenwerking tussen student, stageplaats en de universiteit. Daarbij voor geen van de betrokken partijen administratieve overlast creëren.
38. Vereenvoudigen van regels en regelingen: meer stabiliteit en minder wijzigingen, in het bijzonder met betrekking tot het **OER**.
- Het OER beknopter en minder complex maken zodat het geheel transparanter wordt.

39. De invoering van de **flexibilisering** evalueren en waar nodig flexibiliseringsmaatregelen optimaliseren of herdenken.
- Een inhoudelijke analyse maken van een aantal flexibiliseringsmaatregelen, met inbegrip van het systeem van studievoortgangsbeslissingen (zie ook OD 34).
 - Een beslissing nemen rond een hardere knip bij de overstap naar de master.
 - Maatregelen nemen om het aantal studenten dat met leerkrediet in problemen komt te laten dalen.
40. Het gesprek over de **herinrichting van het academiejaar** verderzetten vanuit een pedagogische zorg om onderwijs en evaluatie zo goed mogelijk op elkaar te betrekken met oog voor randvoorwaarden en rekening houdend met interuniversitaire ontwikkelingen.
41. Een gecoördineerd **uitstroombeleid** voor de studenten uitwerken.
- Er wordt een universiteitsbreed kader rond uitstroombegleiding uitgewerkt, ingebed in een vernieuwde visie op studietrajectbegeleiding en loopbaanleren die afgestemd is op de visie op onderwijs en leren.
 - Bestaande initiatieven rond uitstroom (Project Go International, facultaire en centrale jobbeurzen, sollicitatieweek, LoopbaanLift, ...) worden in één vloeiende keten samengebracht en gepresenteerd aan laatstejaarsstudenten.
 - Initiatieven die de arbeidsmarkt dichterbij de opleiding halen, worden gestimuleerd en ondersteund.
42. Samenwerking met het **afnemend beroepenveld** verder uitbouwen en de band tussen **alumniwerking** en onderwijsbeleid verder verstevigen.
- Alumni een plaats geven in de POC.
 - Alumni nog beter betrekken bij visitatieprocessen om feedback te geven op het onderwijsgebeuren.
 - Alumni een rol laten opnemen bij recrutering en oriëntering van studenten.
 - De band tussen opleidingen en het afnemend beroepenveld versterken.

STRATEGISCH DOEL 6: BLIJVEND VERBETEREN VAN HET 'LEVEN AAN DE KU LEUVEN'

Door te zorgen voor betaalbaar, gezond en veilig wonen, leven en leren speelt Studentenvoorzieningen in op het blijvend verbeteren van 'Leven aan de KU Leuven'. In de uitwerking van onderstaand doel richten we de aandacht op de campus Leuven. Voor de andere campussen wordt gelijkaardige dienstverlening aangeboden via de hiertoe gesloten protocollen. Studentenvoorzieningen houdt daarbij rekening met de tendensen van internationalisering en fragmentering van de huisvestingsmarkt door initiatieven te ontplooiën voor zowel huurders als verhuurders. Huisvesting van prioritaire doelgroepen is, naast de algemene dienstverlening, het speerpunt van het huisvestingsbeleid. Studentenvoorzieningen bouwt mee aan een cultuur waarin duurzaamheid, diversiteit, zorgzaamheid en sociaal engagement prominent deel uitmaken van het studentenleven (zie OD 16 en 17).

Daarnaast blijft Studentenvoorzieningen, trouw aan zijn missie, drempels en studie-belemmerende factoren van financiële, psycho-medische of sociaal-culturele aard wegnemen.

43. Studeren **betaalbaar** houden. De KU Leuven heeft een dalend aantal beursstudenten die inschrijven. De kosten van studeren mogen geen drempel vormen om te studeren.
- De Sociale Dienst van Studentenvoorzieningen blijft inzetten op dit thema en onderzoekt de mogelijkheid om een principe van maximumfactuur van de studiekosten in de faculteiten, en met name de omvang van bijkomende studiekosten, ingang te doen vinden.
 - De Jobdienst vernieuwt de databank met jobaanbod voor studenten en verbetert het dossierbeheer voor jobstudentenarbeid aan de KU Leuven.
44. Voorzien in een adequate **gezondheidszorg** voor studenten.
- Naast de curatieve expertise in het Studentengezondheidscentrum de uitbouw van preventieve geneeskunde versterken.
 - In het Studentengezondheidscentrum meer preventief (primair, secundair, tertiair) werken waar mogelijk. Gezondheidsvoorlichting en psycho-educatie expliciet opnemen als deeltaken in de dienstverlening.
 - Grote prioriteit geven aan suïcidepreventie in het beleid van het Studentengezondheidscentrum en Dienst Studentenvoorzieningen. Initiatieven ontplooiën ter bevordering van deskundigheid van intermediairs en hulpverleners binnen KU Leuven in het kader van suïcidepreventie. Een project opstarten om na te gaan in hoeverre 'peer-helping'-initiatieven kunnen opgezet worden complementair aan professionele zorg.
 - Het Studentengezondheidscentrum een snellere aanpak laten uitwerken voor de eerste diagnose van de studenten. Hiertoe wordt een systeem met eerstelijnspsychologen opgezet.
 - Nieuwe pilootprojecten opzetten in het Studentengezondheidscentrum om de eigen expertise te operationaliseren en ten dienste te stellen van (doelgroepen) studenten.
 - In het Studentengezondheidscentrum de verwijzrelaties voor verdere diagnostiek en behandeling verder uitbouwen.
 - Uitvoering geven aan de beslissing een academische netwerkstructuur voor Studentengezondheidscentrum uit te bouwen. Deze voorziet in een overlegstructuur binnen de ruimere academische instelling (UZ Leuven, faculteit PPW, faculteit Geneeskunde) en de aanduiding van academische contactpersonen voor het Studentengezondheidscentrum betreffende onderzoeksvragen, samenwerking in projecten en opleiding.
 - De dienstverlening van het Studentengezondheidscentrum afstemmen op het zorgaanbod in de regio en waar mogelijk en nodig investeren in verwijzrelaties.
 - Pilotprojecten opzetten binnen het Studentengezondheidscentrum rond psychodiagnostische dienstverlening en e-hulpverlening.

- Door opleiding en interne kennisdeling de rol van het Studentengezondheidscentrum als kenniscentrum versterken. Het pleegt in dat kader regionaal, nationaal en internationaal 'peer'-overleg.
 - In partnerschap in wetenschappelijk onderzoek, in de toekomst de nadruk leggen op themata betreffende gezondheid en welzijn binnen de studentenpopulatie.
45. Voorzien in beter gebruik van **Alma** door het focussen op de De 5 G's, de kernwaarden: goed, goedkoop, gezond, genieten, gemakkelijk. Acties die het aspect 'beleving' vooropstellen binnen het domein als ook het gebruik van de Alma restaurant-ruimtes buiten de eettijden beter benutten als ruimtes voor samen studeren. Daarbij op een duurzame manier aan de 3 P's werken, 'people', 'planet' en 'profit'.
46. Initiatieven ontplooiën om **adequate huisvesting** te voorzien, met name voor prioritaire doelgroepen (internationale studenten, gastdocenten).
- Het aantal eenheden gesubsidieerde huisvesting en kamers voor kortverblijf uitbreiden om het doelgroepenbeleid te bestendigen en verder uit te bouwen.
 - In samenspraak met de faculteiten en algemeen beheer onderzoeken hoe internationale docenten voor kortverblijf kunnen worden gehuisvest.
 - Verhogen van de inspanningen in het streven naar meer kwaliteitsvolle en veilige studentenkamers op de private huurmarkt, door het opvoeren van het aantal preventieve huisbezoeken naar minstens 300 huisbezoeken per jaar. Onderzoeken van de mogelijkheid om de volgende jaren een inhaalbeweging te maken met als doelstelling een controlebezoek af te leggen bij alle panden die in 'Kotwijs' zijn opgenomen.
 - Ook voor de private huurmarkt streven naar een nauwere samenwerking met de brandweer en de Stad Leuven.
47. De **communicatie over huisvestingsmogelijkheden** voor studenten bijsturen en versterken.
- Herbekijken van de invulling van het 'Charter voor wooncultuur', het concept van de bezoekdagen van de residenties en de timing van de start van het verhuurseizoen.
 - De site 'Kotwijs' uitbouwen tot hét referentiepunt in de communicatie naar de student in zijn zoektocht naar een studentenkamer in Leuven.
48. De **werking van de studentenvertegenwoordiging** adequaat ondersteunen.
- Plannen ontwikkelen voor het 's-Meiers 5 - Studentencentrum door renovatie van het gebouw in de 's-Meiersstraat in overleg met Algemeen Beheer/Technische Diensten, RVB/AV vzw SSF, Studentenvetegenwoordiging LOKO en STURA, en Studentenvoorzieningen.
 - In samenspraak met de Technische Diensten en Studentenvoorzieningen overleggen over modaliteiten van het beroep dat op deze diensten kan worden gedaan bij vragen van juridische of technische aard.

49. Stimuleren en ondersteunen van gebruik van duurzame **mobiliteitsmodi** bij studenten.
- Het fietsgebruik doen stijgen, het busgebruik doen dalen: de trend van de voorbije jaren om meer de bus dan de fiets te nemen ombuigen door de fiets blijvend te promoten, een kwalitatief aanbod van fietsen en diensten voor fietsers te ondersteunen, en door voorstellen te formuleren voor een betere fietsinfrastructuur. De beschikbare middelen voor mobiliteit in functie van deze doelstelling inzetten.
50. Leuven als studentenstad **leefbaar** houden.
- Uitvoeren van het ruimteallocatiemodel (RAM) voor de facultaire kringen van LOKO in het komende academiejaar.
 - In het kader van het beperken van overlast door activiteiten van studenten, in samenwerking met de studentenkringen, politie, stad en universiteit een aantal maatregelen nemen. Er wordt een update geschreven van het Fakbarcharter, waarin de afspraken over de identiteit van de Fakbar en de relatie met de kring worden geformaliseerd, afspraken over de stewardwerking en de rol van de universiteit worden verduidelijkt. Ook de naleving van de afspraken in het Fakbarcharter zullen directer worden opgevolgd in het overleg tussen kringverantwoordelijken van de Fakbar, de politie en de vicerector Studentenbeleid.
 - Samenwerking met de stad, politie, onderwijsinstellingen en studenten wordt gecoördineerd in de Stuurgroep Leefbaarheid van het overkoepelende initiatief: Symbiose. De werking van de Stuurgroep Leefbaarheid moet geconcretiseerd worden en afgestemd worden met de werkzaamheden in het Stadsoverleg Studenten, met name moeten de werkgroepen geactiveerd worden met concrete doelstellingen. Speciale werkterreinen voor de komende periode zijn veiligheid van studentenkamers, mobiliteit (bevorderen fietsen en stappen, fietsenstalling tekort opheffen, ...), inrichten van een (multifunctionele) 'fuifzaal' binnen of op de rand van de 'ring' rond Leuven.

- Amiot, C.E., de la Sablonnière, R., Terry, D.J., & Smith, J.R. (2007). Integration of social identities in the self: Toward a cognitive-developmental model. *Personality and Social Psychology Review*, 11(4), 364-388.
- Baeten, M., Struyven, K., & Dochy, F. (2013). Student-centred teaching methods: Can they optimise students' approaches to learning in professional higher education? *Studies in Educational Evaluation*, 39 (1), 14-22.
- Bliuc, A., Ellis, R., Goodyear, P., & Muntele Hendres, D. (2011a). The role of social identification as university student in learning: Relationships between students' social identity, approaches to learning, and academic achievement. *Educational Psychology*, 31(5), 559-574.
- Bliuc, A., Ellis, R., Goodyear, P., & Muntele Hendres, D. (2011b). Understanding student learning in context: Relationships between university students' social identity, approaches to learning, and academic performance. *European Journal of Psychology of Education*, 26(3), 417-433.
- Brown, J.D. (1998), *The self*. Boston: Mc Graw Hill.
- De Lathouwer, L., Cantillon, B., Augustyns, M., & Dillen, H. (2006). *Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs. Een exploratieve studie*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen, Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck.
- Dochy, F., & Masschelein, J. (s.d.). *Aanzet tot een onderwijsvisie: Naar een inspirerend academisch onderwijs*. Leuven: POC Pedagogische Wetenschappen.
- Dunkel, C., & Kerpelman, J. (2006)(Eds.), *Possible selves: Theory, research and application*. Hauppauge, NY: Nova Science Publishers.
- Elmore, K., & Oyserman, D. (2012). If 'we' can succeed, 'I' can too: Identity-based motivation and gender in the classroom. *Contemporary Educational Psychology*, 37(3), 176-185.
- Erikson, M.G. (2007). The meaning of the future: Toward a more specific definition of possible selves. *Review of General Psychology*, 11(4), 348-358.
- Faculteit Geneeskunde (2013). *Onderwijsbeleidsplan faculteit geneeskunde: 2014-2018*.

- Hock, M.F., Deshler, D.D., & Schumaker, J.B. (2006). Enhancing student motivation through the pursuit of possible selves. In C. Dunkel & J. Kerpelman (Eds.), *Possible selves: Theory, research and application* (pp. 205-221). Hauppauge, NY: Nova Science Publishers.
- Hogg, M.A. (2003). Social Identity. In M.R. Leary & J.P. Tangney (Eds.). *Handbook of self and identity* (pp. 462-479). New York: Guilford Press.
- Kuijpers, M. (2003). *Loopbaanontwikkeling. Onderzoek naar 'competenties'*. Enschede: Twente University Press.
- Li, C. (2009). The Study of disciplinary identity – some theoretical underpinnings. *Papers in Applied Language Studies of HKBU*. Vol. 13.
- Masschelein, J., & Simons, M. (2012). *Apologie van de school. Een publieke zaak*. Leuven-Den Haag: Acco.
- Markus, H., & Nurius, P. (1986). Possible selves. *American Psychologist*, 41(9), 954-969.
- Moyaert, M. & Pollefeyt, D. (2004). De pedagogie tussen maakbaarheid en verbeelding. *Ethische Perspectieven*, 14(1), 87-93.
- Postmes, T. , & Jetten, J. (2006). Reconciling individuality and the group. In T. Postmes & J. Jetten (Eds.), *Individuality and the group: Advances in social identity* (pp. 258-269). London: Sage.
- Strahan, E.J., & Wilson, A.E. (2006). Temporal comparisons, identity, and motivation: the relation between past, present, and possible future selves. In C. Dunkel & J. Kerpelman (Eds.), *Possible selves: Theory, research and application* (pp. 1-15). Hauppauge, NY: Nova Science Publishers.
- Trowler, P. (2013). Depicting and researching disciplines: Strong and moderate essentialist approaches. *Studies in Higher Education*, DOI: 10.1080/03075079.2013.801431.

DIENSTEN
ONDERWIJSBELEID
Naamsestraat 22 bus 5200
3000 LEUVEN
www.kuleuven.be/onderwijs

DIENSTEN STUDENTENBELEID
Naamsestraat 22 bus 5400
3000 LEUVEN
www.kuleuven.be/studentenbeleid

LID VAN

**ASSOCIATIE
KU LEUVEN**